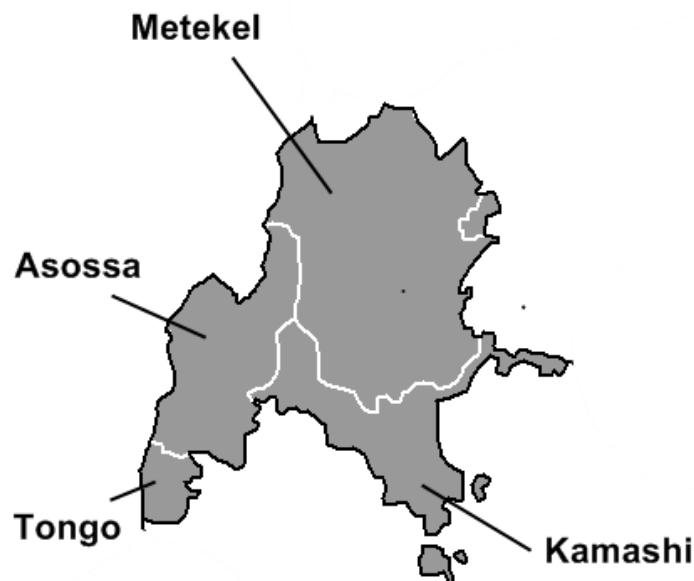

GALə DANI SAYINISIYA

DANIRUWO MAS'AFA

3^L K'AAT'A

3

GALə DANI SAYINISIYA

DANIRUWO MAS'AFA

3^L K'AAAT'A

3

K'ANITSO

- ABIYOT ADAMEYI

EDITI WOSHəTSOTSI

- Asmamaul
- Aməsalu tadesseyí
- Aster argeti

Trial version
2010 AC

Bəmebətiyo beneshagul Guməz guri megəsət dani biron koteka.

Shino k'aniyeyi 2002 natone

Grade 3 Subject: Inv. Science, TG for Shinasha

D.K.F.K.M.A

kISHA

K'atsa

Dani k'at'ə ika

1	ASHONA BEBEYA	1
1.1	Buutsa	1
1.2	Bebeyí mala	5
1.3	Amala	9
2	AZE GALO T"IWINTSA :mitotsnatə gizotsna	15
2.1	Mítotsí	15
2.1.1	Shookotsí	15
2.1.2	Shookotsí bad'əbad'a	17
2.1.3	Mitotsí k'ala	19
2.2	GIZOTSI	22
2.3	Maa gízotsí kota	23
2.4	Shawona Aatsa	27
2.4.1	Shawa	27
2.4.2	Aatsa	28
2.5	Aze galotsí kota	30
3	AZE WOTOTSI T"IWINTSA	37
3.1	Kup'onatə angona	37
3.1.1	Datsə geetsa (geetsí kup'a)	38
3.1.2	Kup'ə eenəsha	38
3.1.3	Jongə anga	39
3.1.4	Aatsə anga	40
3.2	K'aara	42
4	NOBEYOK GALə T"IWINTSA	44
4.1	GURI BITSA (EEGə BəWOTA)	46
4.2	Beníshagul Guməzí guure aze gaalotsí	47
4.3	Tərafík sababiyatse tookə koota	50
4.4	Ashə enə eenəwotsí (fíñon danetsə ashotsí)	57

1 ASHONA BEBEYA

Daní k'aat'ə jamə k'os'otsí:

- Daníruwotsə daní k'aat'an bo'íshe hakonə:-
- Buutsí bítsəna jenonəton bəd
- etsətsə gonkeyo danetuno/ keewítuno bojeeno kotetuno.
- Bogə beyí malotsí galítuno tookə jísho terəwerítuno.
- Shengə amalí k'alotsí kítsítuno
- Límetsə wora 70
- k'aat'otse danosh 45
- sisatsí fíñosh 2

1.1 Buutsa

límetsə k'aatí wora 33

K'os'ə wotsí

Daníruwotsə daní k'aat'an bodane hakonə:

- Buutsa eto egə etə bəwoto keewítuno
- Buutsí naarotsí bo'ímetə k'alonə galítuno, keewítuno, fíñatsə jítsítuno
- Mishə mooneye shínónatə shuutsí míshí maratsí nemonatə terotsí kotetuno (shoyituno)

Shíní k'ana

- Danan daniyosh balí buutsə jagə k'op'etsə bogə keewotsí (hasabíwotsí) k'osh k'osh mas'afó nababarə dano geyítuwe.
- Buutsí naarotsəna bok'alo kítsiru carəteríyona aronə shíní k'aníya
- Maa terotsí s'iilitə tíratíro danoníye shíno k'anírə daníruwotsə k'aat'otse boshíyetuwok'o k'ala.
- K'osh k'osh ja'í malon bezets buutsí arotsí kakude dano bek'etək woshəde t'intsosh k'aníya.

Daní beshiyosh bəgeyiru keewonatə t'ítsət'ítsa

Dananə bət'iwítsír bítsəna ashə na'osh bíímiru k'alatsa. Buutsa no'etore jamə nomeyíruwona etə no'úshíru keewo wotatə no'atso eenəshít, kup'ítə agona k'es'əimetə shoodo baziyosh wotítə keewo nodaatsítəka. Nomeyíru buutsots bo'ímiru k'alonə keezonə kayíyo falítuwo manotsəmo:

1. Agona k'es'o iimetə buutsotsí
2. Eenəshítə(s'aadítə) buutsotsí
3. Shoodə bazítə buutsotsí.

No'atso buutsí naaranotsí bəbodetuwo'k'on aawə taawon datso geyítuwe

- Jamonə dananə bət'ínts woron daníruwotsəsh karí bəgalísh gítəl k'aat'otse bodanətsə buutsí bítsəna gonyide aatonə bo'aant'oshalə karí boosh galítuwe. Bəwotətsənə danímasafatse fa'a aatəwotsatsə k'osh aatotsí dabəde dano bodanətsatse de'erə bodanafa'a andrə keewotsí daniyō k'alítuwe. Hanək'on buutsí bítsənə etəkeewe hakon buutso meyí nemotsənatətə buutsotsə daatseyíru s'ayínə buutsotsí t'íwítsíru sayínisíyo "buutsí tera" etefok'o daniya.
- Hanatse de'ení buutsí naarotsí daniyosh buutso no'atsosh bíímiru k'alo bokeewish aata. Daníruwots bo'ímiru k'osh k'osh aaniyatse turə buutso no'atsosh bíímiru k'alonə keezosh bəkayetuwo'k'o t'íwíntsíyo geyítuwe. Ikí konə

buutsə naarots bítsə bot'íntsor daníruwots keton daní bogə keewo bodaatsísh sheegə sheegə buutsotsəna bok'alon kítsíru carəte ríyotsəna aron k'aníyo geyítuwe.

1. Angona k'ees'o iimet buutsotsí

- Hanə bodaníyorə k'osh k'osh tíinotsí tíinosh /Aríyosh: aats kitosh, míta títsosh, wos'osh, t'olosh, shaawosh) ango bägeyítuwok'o keewa. Angan nodaatsí angonak'ees'o ímetə buutsotsí moonə bëwotonatə no'atsí k'ees'o bëmuk'erawok'o wokin bëayerawok'o bok'alítuwok'o t'íwítsíyo geyítuwe. Angona k'ees'o ímetə buutsots t'up'otsí daní mas'afatse ímetsə aríyotsí keewərə daníruwotsə dano bodatsítuwok'o k'alo bodetuwe.

1. Eenəshítə buutsə naarotsí

- Enəshítuwotsənata deshítə buutsots no'atso eenəshone bë's'aa detuwok'o k'alon sheeng eenonata mango bëdetsísh woshitek bowotona aaní míd'ëtsə atso deshíyosh bok'alítwok'o daníruwotsəsh keewo geyiturue. Buutsanotsí bodaní woron danímas'afatse kítsətə weeron eenəshítuwotsəna deshítə buutsotsí nodaatsí míotsənata gízotsatse bëwoto keewa.
- Shoodə bazýitə buutsotsə no'atso íkíkə buutsí naarotsə t'ut'on tutson weetə shoodatse bazýiyosh bowotítuwok'o etə ikíkə no'atsí kayots boffíno shengəsh fíínosh k'alíta buutsə naarotsí bowotona shoodə bazýitə buutsanots bayítamíniwotsəna, madíniya, etone bodanetsok'o dabəde k'osh k'osh bayítamíniyona madíniyi naarots bodatsefok'o daní mas'afatse guut'etsok'o aríyotsí keewonə daníyo geyítuwe .
- Dananítse daníruwotsí buutsí naare naaro ege bëwoto, bë't'op'o, bëk'alo daníya. Hank'o bëwotətsotse keezə k'os'anotsí Kíndəshosh dano sheegə daní weeron t'iintso geyítuwe. Buutsí naarənaara eto ege etə bëwoto aatərə dano aant'osho falefe. De'ere daníruwotsə aatansh bo'imiru k'osh k'osh aaníyats are aaníyomats t'ínetso daatseyore kup'ide buutsí naare naaro no'etorə keezə buutsə naarotsí bägeyítə angok'o betsədek'ə detsəts buutsə bëwoto daníyo geyítuwe.

Gawiya

Awude buutsə naare naari t'up'otsí k'aat'anitse daníyo geyíratse. Hanə awudəl k'aat'í galədaní daníruwots mas'afatse t'iintserə. Bëwotəfe k'aat'anítse buutsí t'up'otsí ekone ak'o nutsýek buutso k'aniyetuwok'o daní mas'afatse guut'etsə daníruwotsəsh aríyo iimosh bëwotísh eteníye dabonə ikə naari buutsə naare baaro mááre aríyosh, meetsə baaro unə aawo mááre wokín ezə baaro unə aawo úyírə buutsə naarənaaro daatsere eto falerawok'o t'íwítsíyo geyítuwe.

- Haníye bogo etə maa ashotsí ak'o buutsə naarənaaro bok'anifok'o boshíyeyísh bok'ale hakonə buutsə naare naaro k'aníyosh gízi shawo detsətsə buutsotsí k'alo bëwoterawok'o keewər wotítə malo gali amalonəton deshíde keewa.

Buutsona jeenona

Buutsí k'ala, detsí mala

Buutso kup'o iimetək, deshíyona s'aadítək shoodə bazýio bëfalítuwok'o balí bodanətso gawírə dano aant'osho faletuwe. Buutso sheengəsh detso geyítuwe. Buutso shengəsh detso k'azeyal k'osh k'osh keewots aríyosh:- bakateríyo, kashetsots t'awíyo

bəfalítuwotsé jeenosh shengə woteratse. Bəwotətsotse buutsosh nowoshít keewotsí dashí malanotsən bo'awasherawo ja'yo faletu wok'o keewa. Hanotsəmo:

- Buutso bodəts jongona shano bədatsitə beyoko beeza
- Buutso bəs'ayíno kotetsə k'ac'ots beza
- Buutso k'osh k'osh kashetsotsəna shoodə dowetə keewots boawashirawok'o shíngəsh íípəd'e'e beeza
- Buutso dambnə genzídk'e fííntsə mederəderiyats beeza
- Buuts k'aniyet k'aat'o, k'aníru ashona bezetokí beyoko bəs'ayíno koteke woto bəgeyítuwok'o daníruwots bodanetuwo k'alo geyítupe.

Dambe buutso bí'awasherawo gezə woro beezez shengə woteratse. Bəwotətsotse buutsosh nowoshít keewotsí dashíde dano bəgalítuwok'o ketə daní weerón t'iintso falefe. Buutso bí'awasherawo genzə aawosh beezi malotsə awud bowoto hanotsu shuk'yon, ak'yonə, K'əmamí dabonatə kaapona bəwoto keewər de'erə.

1. Shuk'yonə no'etor buutso aawə k'ees'on wokín s'uwarts jiiton shuk'yo bí'awasherawo ja'í weera.
2. Ak'yonə no'etor buutso ak'yetə k'ac'ots wokín ak'ibeyok bezon bí'awasherawo ja'íyí mala.
3. K'əmamí dabon nóetor buutsats beero, fíriyo, s'amona arətsə keewotsí dabon bí'awasherawo ja'íyí mala.
4. kaapona no'etor buutso s'ayín gomots wokín k'orək'orots sheengəsh kaapo bí'awasherawo ja'í malə bəwoto keewər daníyo geyítupe. Hanəton deshíde'e ikikə malo daní mas'afatse t'ínətsə ariywotsí de'er daníyon dano bogo arə woshosh k'alítuwe.

Mish meyí tera

- Danan daníyí woron mish meyí terə shoyo nojeenosh bəgeyítə abates ashots beyosh k'alo bədetso daníyo geyítupe.
- Hanəmo meyíru iko buutsoniye shíno, maratse wokin meyeyiruwatse befets etə buutso máábək'ere hakon wotítə meyí terə shoyo bəgeyítawok'o keewər daníruwots fíínatsə bojiitsísh ízo geyítupe. Manəmo:

Mishoníye shíno

- Kisho sheengsh masho, mish meyík'c'o masho
- Móósh wotítə shengə beyokok k'awəde beyonatə k'osh sheengə terotsəna.

Mishí maratse

- K'arə k'ees'o keewək'aza
- Ashə shínatse títsək'aza
- Terə detsəts weerón beya (k'eek'aza, gírmə nk'aza)
- Geyíra gíwəwotsí wokiya.

Mishí maro bətuwe hakone

- Kishə masha
- Noono aatson guc'a
- Muk'i kashədek'o jeenosh geyítək bəwoto daníya.

Manatse k'oshoni sheeng meyí terə shoyo jeenats bədawet míd'o tíratíron daníruwotsí terəwerír bokítsísh k'alon amalí woneyo bodowísh kup'iya.

Aríyosh

- Máafets míis'o (keewo) bëterenítuwok'o
- Angoniye bogə k'ap'o bëterenituwok'o
- Angoniye bogo móó maac'e weesho bëdewetuwo'k'o tíratiro fíínir daníuwots mish meyí tero sheegəsh bodanetuwo'k'o k'aala.

Danona daní mala

- Keewona
- Shíyeya
- Aatona aaníya
- S'ílona
- Mooshona (kérékéríya)
- Jewerona aríyí keewə keewona
- Fíínarə kítson daníya
- Fadotsí fííníyoná
- Tiratíro fííníyon kítsa
- Ibo bëdaníyish s'eede'e t'ítsona

Danə aayíyí k'ac'otsí

- Arotsəna carəteríwotsí
- Namunotsəna modelíwotsí
- K'osh k'osh galítsi k'ac'otsí
- Posəteríwotsəna karədíyotsí

Tatsona k'oora

- Daníuwots buutsona buuts tera eto bodano t'íwíntsosh aap'í aatotsəna maa fiínotsí t'íntsərə k'oora
- Buutsí naarotsí galona keewo botaalo k'op'í aatotsí ííməre t'íwíntsa
- Nutsíyek buutsə bítsə, t'up'ona k'alo bodano danosh k'aat'í fííno íímər k'oora.
- Buutsosh kaletə detsí naaro aap'onə bokeewítuwo'k'o woshərə k'oora míshmeye tero k'awən guut'on bot'ítsísh k'alər danotse bodaatsətsə keewo k'oorər s'uwaitse buutsí jagə íimeets dano bəs'uwe hakon ketə fado íímərə danatse bodetsəts t'íwínts k'oora.

Terewe rə 1.1

Jish I **ara** wokin **koota**

1. Ara
2. Koota
3. Ara
4. Ara
5. koota

Jish II k'awən aaníwotsí

1. Bayítamíní E, Bi, Sí, Dí, natə ke.
2. Angona k'ees'o íímetuwotsi, eeníshítuwona deshítuwotsnatə shood bazítə Buutsotsí.
3. Nuutsíyek buutsa eto keezə buutsí naarotsí nuutsídek'e bägeeyít ango detsəts buutsa eta.
4. Manəgowa, bərətu kaníya, ananasíya, tuba, k'osət'a , selat'a, karotíya ... arətsotsí

5. Ayodíníya etefo.

Terəwer 1.2

Jisha k'awən aníwotsí

1. T'emetsə meetsona k'ís'ekə shugurət'ona
2. Beera, fíriyona shasha
3. Nojeenatsə míd'o betsítupe haneton desheyarə ikonomiy míd'o betsítupe
4. Shuk'iyona, ak'iyona, kaapona, k'émamí dabona
5. kíshə masha, mish meyi k'ac'otsí mashona móósh sheenget beyokə kawəde beya.

1.2 Bebeyí mala

Imetsə k'aat'í woro 27

K'os'ewotsí:

Daníruwots danan bodane habonə:

- gízí kalo kewítuno fiinatsə jiitsituno.
- k'osh k'osh muk'ə gízə daatsí fíínəwotsí galítuno.
- Botərfí worotsən gízə daatsít fíínats t'ínərə botookona maa ashō kup'iyituno(eenshituno).
- Worí k'alo keewítuno, worəwotsí sheengəsh fiinatsə jiitsituno.
- Ango ashə angona ketə k'ac'otsə ikatsə bo'azítə fííní gíwə bəwoto keewítuno.
- Bo'ango shengə fíínats jítsə bəgeyítuwok'o keewítuno.
- Bo'ango aak'o fíínatsə bojítsítuwok'o danetuno.
- Ketə fííní k'ac'otsə bitsona k'alon kakuwítuno ketə fííní k'ac'otsə k'alə geyítə detso galítuno.
- Fííno botookonatə gareyon wotar fíínítuno, k'oorítuno
- Shíní k'ana
- worona angō fíínats jítsə k'op'etsə mas'afō shíní nababona danə daatsa (eenəsha).
- Galotse beyíruwots bofííní naarotsí t'íwítsərə aríyosh dek'osh k'ana.
- Galí ashotsə worí tíínatsə jítsí weero s'ílr kup'iyonatə keewotsí galonə sheengə weero keewosh k'ana.
- Galí ashotsə fíínats bojítsíru ketə fííní k'ac'otsí galər fíínats bojííní malo t'íwíntsər daníyosh k'ana.
- Daní detsonəton deshe detsetə danə aayiyí k'ac'otsí k'aníya.

Danan beshíyosh bəgeyíru keewonatə t'ínts t'ítsa

- Danan ashots bogetə keewo s'eentsosh boworona angō gízə daatsít fíínotsats bojítsísh kítsítupe. Bəwotətsotse danan daniruwotsəsh t'itsi woran ashotsə aak'o boworo bo'angona bodano ketə fííní k'ac'otsənəton wotarə meec'í fíínats bojínetuwok'o k'osh k'osh weerotsí keewa.

Dano shíní gízo fíínats jítsí weeromand kíndoníye shínó daní bogə tooko etoni bebeyí mala boshíyetuwok'o k'ala. Hanor:

- Asho kashon bəbeyorə k'osh k'osh geyo bədetətsək'o
- Bogeyíruwan s'eentsosh k'osh k'osh fííní naarats bojíruwok'o
- Daníruwots bogalotse fa'a ashots aak'o botooko bojishíruwok'ona gízí tup'ots egə egə bowoto shiyíya

Hanəton deshíde daníruwots bogalotse fa'a ashots aak'o b Tooko bok'eezíruwok'ona k'osh k'osh fííní naarots keewe hakon fííní naaranotsítse iko k'oshatse bəbowawo gízə daatsí (tup'ə) bəwoto daníyo geyítuwe.

A. Giza (ambaara)

- Gízosh k'osh k'osh aatotsí aatonə dano shíyíye aron aat'osh sheenga. ariyosh-gizo eebí ?
- Nodatsats ambets gízí naarots fa'ano ? etíru aatotsí aaton gízosh bodetsəts dano bədabísh woshe hakon dano gízi k'alí weerón t'ínətsa. Hanore gízo ebí bék'alí ? nodaatsíru gízo ak'owe fíínats jítso bəgeyí etə arəts aatotsí t'ítson gízí k'alona detsədestso daníruwots bo'ímíru aaníyatse tuwon bodetə dano bodaatsítuwok'o k'alo geyítuwe.

Dabon gízə desha asha asho k'ac'ə kewosh wotere k'osh keewə k'alo bəfalawok'o t'íwíntsiya. Ashots bogeyíru k'ac'o (keewotsí) bodaatsí gízə baaron bəwoto keewa. Hanə bəwotəmo ashə jamots boosh geyítə keew jamotsí b Tookon meec'osh angona falo bodeshawotse bəwoto arío ímon daníyo geyítuwe.

Gízo fíínatsə jítsonatə detson daníyosh daníruwots bomaa'asho gízo egə egosh bok'aləfok'o bokeewísh k'ala. Erə gízo fíínats jitso sheegsh woto bəgeyítuwo k'o daníyo geyítuwe.

Gízə daatsí weerotsí

Daníyan daníyo aant'oshefətse shíno daníruwots bomaa asho gízo aak'o bodaatsítuwok'o bokeewísh aata. Aatanəsh daníruwots k'osh k'osh aaníyotsí aaníyosh falítuno. Daníruwots arə aaníyomand bot'iinəfetso booshə arətsə aaniyo bo'íimísh kup'ýa.

Ariyosh

- maayí kema
- K'ac'ə k'ac' kemona wokín jaakona
- S'aazí k'awuts dek'ona wokín daatsona
- Awuntsə ishonatə kemona.
- K'onyeyona, marasona, tabonə arətsotsí dozəde kemona erərə bo'aníyalə bo'aníyan kup'ide gízə daatsí weeramotsí egə egə fiíní naarotsə bogariyituwo k'eo keewo k'alituwe. Hanəmo goshon, jaakonə, megəsət fíínetso wokín kíshí fíínon etonə keewa.

Daní k'aat'han ishosha

- Ashots k'osh k'osh b Tooko jishí fíínotsí bodetso
- Took jiíshí fíínəmanotsən gízo bodaatsítuwok'o
- Bodaatsíru gízo sheegəsh bodetsal beyosh geyitə keewotsí s'eenətso bofalítuwo k'o daníya.
- S'uwatse daník'aat'anítse daní mas'afatse ímetsə terəwerəwotsí bofíínish k'alon danotse bodaatsəts dano k'ooro geyítuwe.

Bi. Wora (Aawa)

Danan t'íntsosh danan bogə k'os'o etonəmo worə fíínatsə jítsats ikenon kídefətse shíno daníruwots wora etíruwosh bodetsəts dano dano geyítuwe. Hanəsh k'osh k'osh woronton karəne detsətsə aatotsí aaton daníruwots woro sheengəsh bogawísh k'alo

geyítuwe. Ariyosh andə ambətsəl k'aatíwore ? kashədek'o itəkesh ambəts sayítoneya ? habetsə aawo koní etefone ? Itənato ambətse ? arətsə aatotsí aatərə daníruwotsə aaníyo bo'ímish k'ala. Hanatse bowe bó'ímíru k'osh k'osh aaníyotsatse turə sayítō, aawo, gawíyo, shaashona nato worə kítsítə aap'ə bowoto daníyo geyítuwe. De'er worə kítsíruwanots dagotse fa'a gonkeyo daníruwo 15 mas'afatre t'íntssets weeron keewanotsí tuwosh woshəde'e daní tookots kíndo faletuwe. Kindosh bogarəgarísh haníye dashí aatotsí aato faletuwe. Hanəmo:

- Gurə daní mook wafətse shíno eebí eebí iteffinefo ?
- Daní mootse eebí eebí itək'aləfo ? awəra ? bəsayito bokeewísh k'alon aríyosh ikəl k'aat'i woron borəno, k'osh woron tano, de'er galə daní sayínsiyi dano - - - arətso bodanəfok'o bokeewísh k'ala.
- Bogalomand bo'aanore etə sanbatə muk'ona sanbate eenonə boffínefə fíino aata. Aatanotsəsh bo'íímíru aaníyotsatse turə ashotsə boffíníru mootse daníruwots aawone k'osh k'osh daní darotsí k'osh k'osh sayítón bodano kítsítə ikíkə daní naarosh ímetsə k'aat'i woro bəbeyo bodanísh k'ala.
- Eerərə daníruwots woro sheengəsh k'osh k'osh fíinotsatsə kayírə egə egə k'alo bədetso t'íwítson worosh bodetsəts sheeng bəwotish k'alo geyítuwe. K'osh weeron woro sheengəsh fíinatsə jiitsə k'azo bədowetə míd'o bodanísh k'ala. Woro shengəsh fíinatsə jiitsə sheengə fíiní k'awətsosh bogə bəwoto t'íwítsiya. Aríyosh boworo sheengəsh fíinatsə jiitsəts daníruwotsí:
- Bodanatse wodəmə bowoto
- Maafíino fíinəde'e bodowetok'o
- Shínomand eenə keewats bodo bofalítuwok'o t'íwíntsíya.

K'osh weeron woro sheengəsh fíinatsə jiitsək'azo

- Fíino geyetsə woronə bəffínerawok'o bək'alítuwok'o
- Hasabí bad'ona angí bad'o bədowetuwo'ona
- Jaman s'uwo dího bədowetuwo'ona keewo geyítuwe.

S'uwon: daníruwots bok'alíru fíinots woron kayíde fíino bafalísh daníyí ruwo bo'angok'o amet worə fíinatsə jiitsí k'ano bokíshísh k'alo geyítuwe. Bokíshít worə fíinatsə jiitsí kano bəs'eentsít.

Keewotsí : Daní mooke teshetə wora

- Kashədek'ona kashí wora
- Maa fiinə fiinona t'íwíntsí wora
- Maa asho fiinon garəgarosh worə ímo bəgeyítuwok'o daníya hanəton deshíde daníruwots
- Daní mootse boworona bogawtsə keewo bodanatsə wosho bəgeyítuwok'o
- Aawotse sayítō kashona kaashí woro bəgeyítuwok'o
- Daní mooke bo'aanorə ketə fíinəwotsí garəgaro bəgeyítuwok'o daníyon daníruwotsí hanotsí bok'aníyots bokíndshísh keewa (kup'íya)

jamon woro kashotse beyokí eno detsək bəwoto k'osh k'osh keewí weeron keewon daníruwotsə hanəsh bodetsəts dano bo'eenəshítuwok'o garəgaro geyítuwe.

Ci. Anəga

- Daní k'aat'anítse daníruwots bo'angə danatse tuwone dano k'ewərə bot'íwíntsish aatə aatonə aant'osha.
- Aríyosh ango egoshe bíjiine ?
- Ashots mawəre bo'etət eegore ?

Arətsə aatotsí aatonə daníruwots anga etosh bodetsəts keewo bokeewish k'ala. Daníruwots aatanotsəsh bo'aaníru aaníwotsatse turə fíino fííneron bojínor mawo beshiyetsok'ona bomawíre fíínatse bo'ango bo'ekətsotse bəwoto daníya. Ango ashə na'ots fiinə boffinit hayílýa. Bəwotəesotse ango meec'osh wotítə keewə bəwoto danər daníruwotsə bo'ango wotítə fíínatsə bojitsituwok'ona maa ashosh fíinobodabish daníyo geyituwe. Ayí ango geyítə fíínatsə bojeenona bo'eenatsə miid'o bobetsituwotse nana'o ketə fiínatsí fíino bəgeyitwa k'o t'iwíntsíyo geyituwe. Ketə k'ac'otsí etefotsə ega ega bowotona daníruwotsí aaton bogalotsí asho k'ac'anotsí egíffiñosh bəjiitsəfok'o bokeewituwok'o k'ala. Ketə k'ac'otsí etefotsi de'erə ayí fíínatsí muk'ə angon fíinosh falítuno. S'uwon ketə k'ac'otsi fíínats nojiitsor no'atsats míd'o bobetsawok'o shegə detsə detsona koto geyítək bəwoto t'iwíntsíyo geyituwe.

Fiinə k'ana

- Daní k'aat'an bogo bí'sílí k'ana etíruwoní. Danan bodaníyorə k'anomand jíishít aatotsí aatonə dano shíyíyon aant'osho geyituwe. Aríyosh beshətsə daní tookonəton deshíde fíinə aant'oshosh egə egə bəgeyítəwok'o aata. Hanatse daníruwotsə bo'aaníyít aaníwotsí kup'yon andər danomand kínda. Ika fíino fíinosh k'ano nok'aníyior haníye dashí gawetsanotsi kíndəsho geyituwe .Manotsəmo:-
- Fíino fíinosh bəgeyítə anga wokin gíza
- Fíino awərə fíínetuwok'o
- Fíino fíinosh bəgeyítə k'ac'otsí
- Fíino egə woron fíínetuwok'oní
- Fíino k'anon fíino fíní woron gonketə kic'otsi shíno danərə boosh malo deshəde'e tuwosh falíyituwe.
- Fíino ketone (karon) fíinosh geyítək bəwoto keewo geyituwe.

Fíino k'aníye hakon k'aní weerón fíino geyituwe. K'aníyo fíínon nokítsor wörə woron k'oorona sheegəsho bəgeyitwok'o keewa.

K'anosh keewtsə jamə keewotsí bo't'iwíntse hakon k'osh k'osh k'ana eton bodaneyo danírowots mas'a fates bezetso daníya. k'ano kísheyor karítə keewotsí shínatsə woshone k'aníyo falefe.

- Daníruwots amalə wono bodowish k'ano boterəwerish k'alosh k'osh k'osh k'anotsí fíiniya. Kup'ona nefə aaro galərə bodanish erə nefə aro bəsheengəshish kup'iya

Danona daníyí malatsí

- Daníruwots dano keton dano bofalish danəwotsə tuwatse aatotsí aatonə dano shíyeyí weerón t'iíntsa. De'er gízí, worí, angonatə k'aní k'alo daníruwots bokeewish k'ale hakon bo'aaníyatse turə dano bəgalítə weerón t'iíntsa

Dabon daníruwots bogalotse fa'a gízə daatsí fíínatsəna gaawí bey okəwotsí s'ílíre daníya

- Gízí detsə detson, k'anon, dano sheegəshə bosh bəgalítəkə woshosh carəteríwotsí, k'aníyonatə tira fíiníyon t'iíntsa.

Danə aayíyí k'ac'otsí

Galotse fííneyíru fíínatsí aríyosh dek'onə dambe guut'etsəwotsí bodane hakonə gízo, woro, angona fíiní k'anonəton bodetsəts gonkeyo daníya.

Tatsona k'oora

- - Daníruwots daní tookanotsí bodanor bokítsítə k'aat'ítsí giwots dano bodane hakon gízin, worí, angona fíiní k'aní k'alo k'oorosh fada.

- Dano bít'ínor daníruwotsə dek'í angontonatə bogalí amalonəton gonkíyek bowotítuwok'o k'alon aatəwotsí aaton k'oora.
- Daníruwots k'osh k'osh k'ano de'e boweyish k'alər k'anosh bodetsəts dano k'oora.
- Daníruwo mas'afatse t'iínəts aatotsí boffíntuwok'o k'alər k'oora
- Dabewo, mangeyo, jaleyo aretsəwotsí bítsəna k'alo danər ffínonə bokítsísh k'ala. Daníruwots geyítə amalə wono bodowísh danýíruwots daní t'iínət'iíno ayə beyoko íimo geyítuwe.
- Moona ka'atí ffínotsí íímona aramon, hanatse bokítsəts amalə woneyo k'oora.
- Ketə daní k'oc'onəton desh detsəts fadotsí (fatanotsí) ííma

Terəwerə 1.3

jiish I are -koota

1. ara
2. ara
3. koota
4. koota
5. ara

Jiish Il wotítuwe wokín woteratse erə aaníwer

1. Wotítuwe
2. Wotítuwe
3. woteratse
4. wotítuwe
5. woteratse
6. woteratse

1.3 Amala

K'os'əwotsí.

Daníruwotsə danan bodan hakone

- Ashə íkona, ashəwotsən k'osh k'osh nemotse fa'a taalíyo keewítuno
- Faleyō, Dabya, jaleyna mangeyí k'alo keewítuno
- Arə detso bék'alo danonə bo' amaltse ffínonə kítsítuno

Shíní k'ana

- Dananə tooko guut'ets mas'afə, gazet'o, mes'etíyo, nababarə bodetsə dano de'er k'aat'ots kínda.
- Dano sheengəshosh galí amalonəton gonketə aríywotsí dek'osh k'aníya
- Danonəton desho detsəts posteríwotsí, arotsí, fotogərafíwotsí kakurə danýí wororə ffínatsə jiítsa.
- Dnononəton balí daníruwots sheeng amalo k'osh k'osh ashotsí aatəre bowetuwo k'alon daní k'aat'o ketonə bodanetuwo k'ayiya

Danín beshiyosh bəgeyíru keewon t'iíntsət'iíntsə

- Daní k'aat'an bogə s'ilíyo daníruwots aayeyo, faleyō jaleyna mangeyo bék'alo bodanísh k'ala.
- Dano aant'oshosh gítlə k'aat'ots bodanəts sheegə-amalidanonəton deshətsə aatotsí aatonə boshiyetuwo k'alo geyítuwe. Hanshə bə'aayiyish haníye dashí aatotsə danosh tuwí shengo wotosh falítuno

Ariyosh etə galotse sheengə amala etefəwotsə aawotsəne ?

- sheeng wotera amala etefəwotsíye ?

- Sheeng amalo desha ashots ashots bodetsətse beyoko ak'one ? etíruwotsəna arəts aatotsí aaton daníruwots bo'ímíru aanýyatse turə danomand kíndo geyítuwe.

Faleya etí biitso daníruwots bokeewísh aaton aant'oshono de'er bo'aanýyatse turə faleya eto ikə ashə amalo falonə tohare beya wokin tesha etə bəwoto daní mas'afatse t'iíntsəs weerón t'iíntsə.

Aayeya

Dananeton desh detsəts aatotsí aaton daníruwots k'osh k'osh aanýyatse turə aayeyí bítsona k'alo daníya. Dano ayíde bəgalísh tíratíro k'anide daníruwotsəsh t'iíntsə. Tíratíro dashí deesanotsí detso falituwe.

- Aayeyo bəgeyíyo kítsosh daníruwots aayeyarə fíino bofíinefə kítsíruwo wokín
- Ikə asho bí'alə ffíne ffíno bəkic'efe kítsíru woto falituwe.
- Daníruwots tíratíranatse turə aayeyí k'alo ffínarə bokítsísh aayiya dano jeja bofalísh k'osh k'osh aríywotsí keeweyona daní jamə detso kítsítə arəwotsí bos'ilítuwok'o k'ala.

MANGEYA

Shino daníruwots gítələ k'aat'otse bodanəts dano aaní aatotsí aatərə gawíya Ariyosh

- Itə níhonaindo mangirute ?
- Itə eeshu enəwotsí, míshə ínəwotsíne ?
- Ashə enəwotsəne ? itətohəwotsəne ?
- Itə galotse beyíru ashə naarəwotsí mangirute ?

Hanotsəna k'osh arətsə aatotsí aaton k'aat'otse k'alete ashotsə gonkeyo mageyatsə ffínekə bəwotítuwok'o daníruwots bo'ímíru, aanyosh bo'atsatso bomangeyor, shunonatə taalíyo bodagotse bí'eenetuwok'o t'iíwíntsíyo bək'alo ankata.

Jaleya

Danan bodaníyor shíyeyosh jíshítə k'osh k'osh aatəwotsí aaton daníruwotsə bofíinísh k'ala. Daníruwotsə bo'ímíru aanýyatse turə jaleyi bítsona k'alo daní mas'afatse t'iíntsəs weerón t'iíntsə. Dabon dano kup'itə aríywotsí bogalí amalok'o daníya. Jaleyo s'ilítə tíratíro k'anírə daníruwotsə bos'ilísh k'alo geyéyíru amalo bədowish garəgaro geyítuwe.

Katsə keewa

Aretsona dambí guut'etsə amalí danowots daníruwotsə bona'ore aant'oshat sheengə amalo bo'enəshísh etə jamə weerón ashə sheengo bowotísh woshítə danə naarə bowotətsots daníruwotsə dananíts bodətsə dano daatsər geyéyíru amalo bədowish shengə daní weerón daníyo geyítuwe. Danan bot'íntsər aatí sheengotsí aatonə daníruwotsi shíyíya. Bo'aanýyatse turə aretsəka eteyiruwo daní mas'afates t'iíntsəs weerón daníya. Dabəde ibo bədaníyish ímonə daníruwotsəsh dano bo'ímísh k'alo geyítuwe.

Danona Daníyí malatsí

- Dananəsh íímetse k'aatí woro 15. Hanə békítsíre daníruwo k'osh k'osh daní malotsi de'er daníruwots geyéyíru wono bədowish bə'aayiyisha. Bəwotətsotsə tuwosh wotítə daníyí weerots haníye dashe k'op'ere.
- Manotsə - Dano shíyeyí weerón daníya
- Danonəton desho detsətsə arotsí k'anide kiítsa

- K'osh k'osh tíratíro k'aníyon dano t'iíntsa
- keewa, aatona aniyí weerón daníya
- Ibewotsí bodaníyish k'alí weerona

Danə aayíyí k'ac'otsí

Amalə shengo kítsíru k'osh k'osh arotsí, fotogərafíwotsnatə posəteríwotsí.

Tatsona k'oora

- Aatəwotsí aaton bodaatsətsə dano k'oora
- Shiyeyí woron bokeewíru keewotsí k'ewərə k'oora
- Mageyo, jaleyo, faleyona aayeyo daníruwots daní mootse woter ure kítsíru amalotsí k'orona daníruwotsəsh keewa
- Daní mas'afotse ímetsə aatotsí bo'aníyituwok'o k'alər k'oora
- S'uwatse fatano /fado/ ímon dano kakuwa.

Terəwerə 1.4

Jiish I arə-koota

1. Koota
2. Ara
3. Ara
4. Koota
5. Koota

Jiish II faac'a

1. Cí
2. Dí
3. Dí

Terəwerə 1.5

Jiish I Arə - koota

1. Ara
2. Koota
3. Ara
4. Ara
5. Ara

Jish II. Jagíya

1. Bí
2. Cí
3. A

Jísh III Baashə beyoko s'eenətsəwere

1. Buutsa
2. Kaləsiyemíyona fosə feresíya
3. Bayítamíníyona madíníya
4. Guu'a
5. bəra

Jiish IV. Faac'a

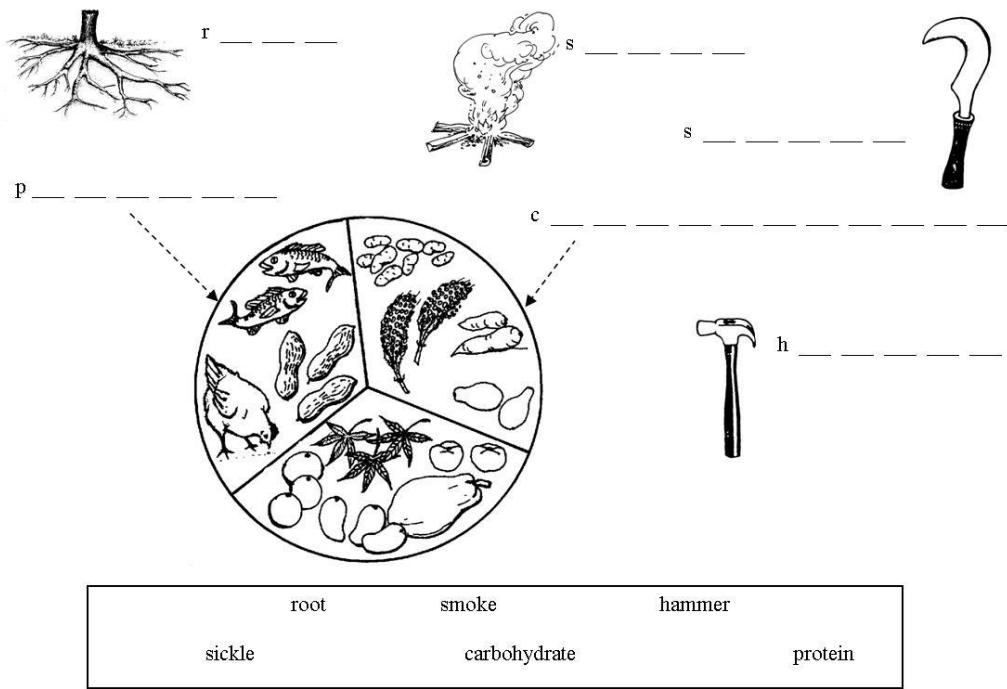
1. Dí
2. Cí
3. Cí
4. Dí
5. Dí

Jiish V Aatəwotsí aaníwere

1. Shuk'íyon ak'íyon, kaapona k'əmamí dabona
2. Fayeya, kareya c'ayeya, koota, jewəra - - - artsotsí
3. Gízo buutsosh wotítə keewotsí keewosh, tahokewosh, maa fíñona daní k'ac'tsí kewosh wotítuwe
4. Anga no'etor gízə meec'í k'ac'a (hayílýa) eta
5. K'awən worona genzə wori k'ana etonə gitosh kayítuwe.

UNIT 1 - English Practice Page

I. Haniye dashi saat'intsiaap'otsna baash beyoktsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.

II. Jeen bee yi Ingli zi aap'otsi geyore, ere boono ite dabətarats guud'ere.
Shinatsəts ikono itəsh guuriyere.

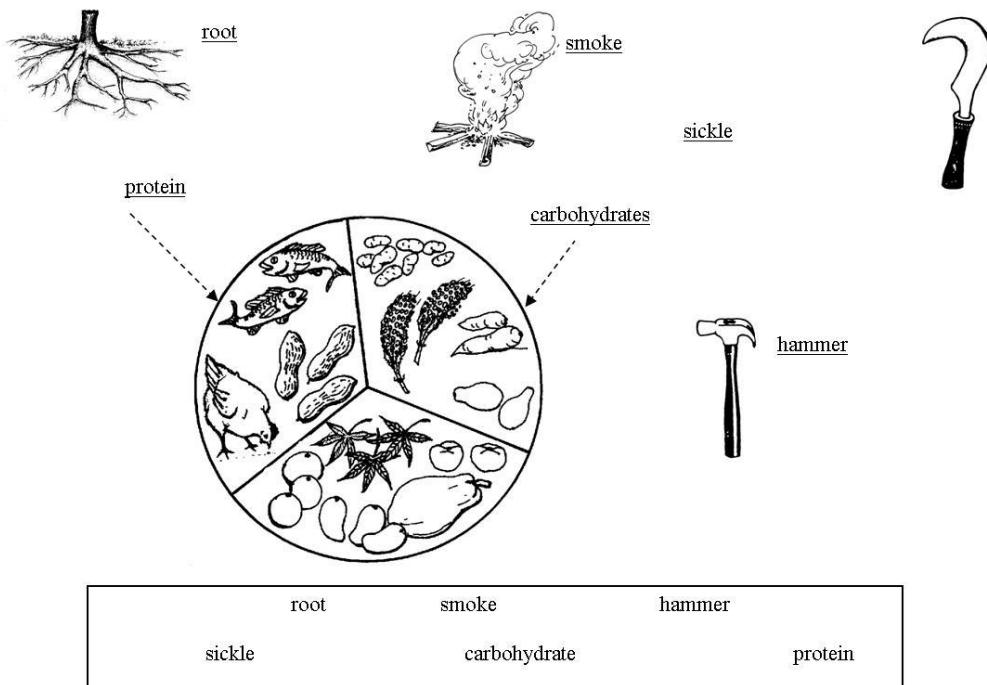
ekdietibmineralsaqironrv

II. Haniye dashi borəni aap'əeotsi ingalizonto jagiwere. shintse ikono itəsh fiinere.

_____ 1. Jeena	A. refrigerator
_____ 2. k'ana	B. tolerance
_____ 3. amala	C. diet
_____ 4. mangeya	D. goitre
_____ 5. katsə keewa	E. plant
_____ 6. gu'a	F. drying food
_____ 7. guup'a	G. cooperation
_____ 8. baziya	H. truth
_____ 9. fərijiya	I. health
_____ 10. ikə wotəde'e fiina	J. summarize
_____ 11. buutsa	K. ethics
_____ 12. mishə shuuk'iya	L. prevention

UNIT 1 - English Practice Page

I. Haniye dashi saat'intsı aap'otsna baash beyokotsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.

II. Jeen beeyi Inglizi aap'otsi geyore, ere boono ite dabətarats guud'ere.
Shinatsəts ikono itəsh guuriyere.

ekdietibmineralsaqironrv

II. Haniye dashi borəni aap'eeotsi ingalizonto jagiwere.shintse ikono itəsh fiinere.

_I_ 1. jeena	A. refrigerator
_L_ 2. mitotsi	B. tolerance
_K_ 3. amala	C. diet
_B_ 4. mangeya	D. goitre
_H_ 5. katsə keewa	E. plant
_D_ 6. gu'a	F. drying food
_J_ 7. guup'a	G. cooperation
_L_ 8. baziya	H. truth
_A_ 9. fərijiyə	I. health
_G_ 10. ikə wotəde'e fiina	J. summarize
_C_ 11. buutsa	K. ethics
_F_ 12. misə shuuk'iya	L. prevention

2 AZE GALO T'IWINTSA: Mitotsnatə gizotsna

Daní k'aat'osh ímetsə k'aat'í wora = 70

K'aat'ítsí danosh 45

Fíínon kítsosh 25

Danan jamə k'os'otsí

Daníruwotsə danan bo'íshe hakon

1. shookotsə naaro, bos'ə bos'o bad'əbad'o etə mítəwotsə gareyíyo, maamoo, k'alona koto aayíro t'íwíntsítuno
2. Gízotsə gareyíyo, maamoo, k'alona koto danetuno
3. Shawí naarotsí bobeyokone shuu'ítuno
4. shawi k'elemiyonatə bodaatsetə beyoko danetuno
5. Aatsə datseyoko /naarotsí/ beyoko danetuno
6. Aze galotsí kotetuno.

2.1 Mítotsí

2.1.1 Shookotsí

Ímetsə k'aat'í wora 20

Daní k'os'otsí:

Daníruwotsə danan bodane hakonə:

- shookotsí bok'elemíyon, boshap'onatə bo'aron kayiyituno
- Ikonatə gítí kayí detsəts shookotsí galítuno
- Shookotsí kakuwítuno, galítuno, shuu'ítuno
- Shookí k'aat'otsí keewítuno bok'alo keewítuno.
- K'oshk'osh shookə bad'í malotsí keewítuno, bogalotse fa'a shookə bad'o aríyosh t'íntsítuno.
- Shook bos'osh geyítə keewotsí keewítuno.

Shíní k'ana

- Dananítse íímetsə fadotsí geyítə k'ac'otsí shíno k'aníya
- Daní mas'afatse fa'a aríywotsats k'osh galotse danetsə aríywotsí fac'əde k'aníya
- Dananənəton desho detsəts mas'afotsí nababarə danəmansh sheengə dano daatsa.
- Daní tookanítse shookotsə naaro k'aat'o bad'əbad'o, etə bos'ə bos'o kíndəshere.
Bewotətsotse:-
- Shookotsə bo'aron bok'elemíyon, bogok'on k'osh k'osheysh bofalítuwok'o
- Bogok'ok'on shookots iketsona gítetsəka etonə gítosh bokayítuwok'o daníya
- Shokotsə keezə bogə bogə k'aat'obodetso, manotsu:
- Shookə eepa, aawonatə bos'a etefok'o keewo geyítuwe. shookə k'aat'anotsə shokosh k'osh k'osh k'alo bo'íməfol'o daníya
- Mítəwotsə bebeyoke gíwosh bomawaloru shookəwotsən k'osh k'osh beyok bad'ítuno. Hanə shookotsə bad'ə bad'a etefo. shookots bod'bad'e hakon geyítə keewotsə bodaatseyal bos'o aant'oshítuno.
- Dano bogalotse daatseyíru shookotsí aríyosh de'er daníyo geyítuwe. Shookí bato fetiyore daatseyíruwo aawá eteto. Jamonə shooke íkə feləshu bədetsal íkə aawetsəka, gítə fetəsho bədetsal gítə aawetsəka etefok'o k'osh k'osh aríywotsí íímərə daníya.

Shookotsí gala, kakuwa, matsonatə dana (fiínetəka)

Daníruwots shooka etí bítsó bodantsats bodabísh bogalotse daatesyíru shooki naarotsí kakude'e k'aat'ots bodowísh k'alér bek'eyíru dano íimo geyítuwe. Damruwots gareyon wotar shookotsé dagotse fa'a k'osh k'osheyo bodanísh k'ala .Daníruwots gareyon wotar shookotsí bot'íwíntsor dashí aaranə kayíyo falítuno . Hanəmo:

- Bo'arona – eenə shookotsí íkats, mukə shookots ando íkats wosho falítuno
- Boshapí k'osh k'osheyona
- Bok'elemiyona bo'aawə k'osh k'osheyon gal o faletuwe

Bewotətsots daníruwots k'osh k'osh galí weerotsí de'er shookotsí k'osh k'osh gareyon bokayíyor botuwo aatərə arík bəwotal kup'ír, bodaralə kaatso geyízuwe. Dabəde aatotsí daníruwots bofínítuwok'o k'alér danəmansh bodək dano bodaatsítuwok'o k'alo geyítuwe.

Aríyosh:

- Shuuk'ə shookotsí gomotsə kafəde'e s'ayín beyoko beeza
- Shookotsí work'aton kafəde'e beyokí shuk'ok beeza
- Datsetset maro de'er ayí worosh shookots bo'awasherawona bo'o'awo boteshísh k'alo faletuwe.

Shookə k'aat'otsí

Daníruwots shookə naarotsí bodane hakon íkə shooke de'er shookə k'aat'otsí kítso geyítuwe.

- Shookə k'aat'otsí danýosh shookə enə enəwotsí dek'o k'anítuwe. Arəwaríko, ataríkona adegareyí shooke keton fetetək bewotətsotse k'osh k'osh shookə k'aat'otsí kítso faletuwe.

Shookə k'aat'əwotsí:

- Bata
- Aawí bata
- Bos'a

Bata etefoní uronə bek'eyíruwona íipəts gok'oníye bato eteyor daatset shook k'aat'o aaw bata etefok'ona shookotsə bos'o bofalistə k'aat'o bos'a etefok'o daníya. Bək'alítə k'alono danímas'afatse t'íntsetsok'on daníyo geyítuwe.

Terəwerə 2.1

Jiish I Ara wokín koota erə aníwer

1. Koota
2. Koota
3. Ara
4. Ara
5. Ara
6. Koota

Jiish II Beyokí baabsho s'eenətsəwer

1. Matsa
2. Bata, aawé bata, bos'a
3. Bos'a

Jiish III K'awən aaníyo íímere

1. bogalotse are keewatse turə k'osh k'osh aaníwotsí íímosh falítuno.
Ariyosh : Bok'ola, gaasha, sədeya, gesha, boobanatə arətsots íkə

- badetsə shookotsí bəwotorə, arəwaro, ataríyo, as'o natə arətsots ando
gítəbadetsə shookotsíye.
2. Bo'aron, boshaponatə bok'elemíyona

2.1.2 Shookots bad'əbad'a

Danane aant'oshí worora daníruwots bogalotse k'osh k'osh mítotsí badatsefok'o t'íwíntsíya. Erəní mítanotsə bodaatsefona boeenəfo shookatse bəwoto daníya. Kosh k'osh beyoke k'osh k'osh shookə bad'ə bad'o bəbeyonatə egonə bəwoto daní mas'afatse t'íntsets weeron daníya.

- Mítwots gízotsəkok'o gíwo bok'azalorə boshookəwotsən bebeyoke bogíwituwok'ona bobad'ítuwok'o k'osh k'osh arýiwotsí t'iintson keewa .Hanə shookə bad'ə bad'a etefo.

Shookotsə bobad'efə weerotsí:

- jongona
- Aatsona
- Gizotsəna
- Ashona
- Botookonə mítəwotsən bəwoto daníya

J/yongona:

Jongon bad'efə shookots ketə mangona etə jongats bído falítə bangona bato detsətsok'o bídetuwotsí

Jongon bad'íru shokotsítse tootso, t'u'd'o, k'arímító s'eego faletuwe. Jongon bad'íru shookotsəsh daníruwots sheeng dano bodaatsish bodaní mas'afatse ímetsə fado fííníya, erə ímets aatotsí bo'aaníyish k'up'íyo geyítuwe.

Aatsona

Aatson bad'ítə shookots aatsə abats wakosh falýítə atsí kayona aatsə kíndəsha shookə íípo detsətsəwotsí bowoto keewa. Deshíde damruwots dananíts ímets fado ímər aatson bad'íru shookotsí bogalítuwok'o k'ala.

Gízotsəna

Shookots gízotsənə gítə weeron bad'o bofalítuwok'o daníya. Manotsu:

1. Shookotsə gízotsənə bomee hakon bosəzona wokín bo'íwonatə
2. gízotsə atsats deshona,

Dabon daní tookanə shírotse írmetsə fadotsí fíínónə daníruwots gízotsən bad'ítə shookotsí bogalítuwok'o k'ala.

Ashona

Asho shookotsí kawon shookon, atsí kayiwotsən shookotsí kuronə, k'osh k'osh shuwotsí máárə bo'aawo juwonə bobad'ítuwok'o k'osh k'osh arýiwotsí dek'on daníya.

Mítots botookona

Ikíkə mítots boshooke botokonə bad'íyo bofalítuwok'o daní mas'afatse t'íntsets weeron daníyo bodetuwe.

Terəwer 2.2

Jiish I ara wokín koota

1. Koota				
2. Ara				
3. koota				
4. Ara				
- Jiísh II faac'a
1. Dí	3. Cí	5. Dí
2. A	4. Dí	
- Jiísh III k'awen aaníya
1. Jongona, aatsona, gízotséna, ashonaté botookon míotséna
  2. shooké bad'ë bad'a etoní shookots bomítatse k'aleyar k'osh beyoké bo'ameté wokín bogíwítë weera.
  3. Ashots shookotsí
    - Kawoné shookon (mayínaarotsí)
    - Boshuwo máárë juwoné (aníyosh mango)
    - Bo'atson /botahonaté botooké s'íron) arétsotsén bad'ítuno.

Shookots bos'ëbos'a

Danan damíyo bo'aant'oshor daníruwots balí beshéts dano bogawísh erë andér danosh k'ané bëwotísh iwisho geyítuwe.

Aríyosh:

- Shooké detséts míots bodaatsefona bo'enëfo ak'owe ?
- Shookotsé bos'ë bowotít aawére ?

Hanék'o arétsé aatotsí aatoné (tuzon) daníruwots shooké bos'ë bos'o bogawítuwok'o k'alo geyítuwe. De'er shooké bos'osh geyítë keezé keewotsí bokeewísh aata.

Daníruwots bo'aaníru aaníyatse turé shooké bos'osh aatso (motso), jogonaté k'ees'o bëgeyítuwok'o keewa.

Shookots keezé keewanotsítse íko bëshapal bos'o bofalawok'o keewér daní mas'afatse íímets fadotsí fíinare botíwíntsísh k'ala geyítuwe.

Daní k'aat'anatse íímetsé keezé fadotsí daníruwots bofíntuwok'o k'alee hakon fadatse botíwíntséts keewo danosh fadí shírotse íímetsé aatotsí bo'aaníyish k'ala.

Danona daníyí malotsí

- Keewona
- Shiyeya
- Daníruwots íízeyona k'aat'íts fadé fíinona
- T'íwíntson fíinets guut'ë t'iíntsona
- Fíinare kítsona
- Aatona aaníyona
- S'íiloná

Danø aayíyí k'ac'otsí

- K'osh k'osh shookotsí
- Aríyotsí /Namunéwotsí/
- Gomí k'arëc'ítotsí
- Deshítuwotsí /mítë shímbotsí/
- Kíshí manas'eríya
- Posateríwotsí
- Arotséna carëteríwotsí

- Danímas'a fates fado fíínosh etetsə keewotsí (k'ac'otsí)

Tatsona k'oora

Daníruwotsə shookosh bodaatsəts dano danosh

- Shookotsə jango keeweru jam aatotsí aata
- Moonatə k'aat'í fíínotsí ííma
- Daní mas'afatse íímets terəwerotsí fííníya
- Shíratsí danona fíínatə bos'ílletsotse zegebo bot'ítsish k'ala
- Shookə arotsí fíínar bad'osh wotítə k'aat'o bokítsish k'ala
- Ketə fatano (fado) íímərə k'oora.

Terəwerə 2.3

Iísh I Ara wokín koota

1. Ara
2. Ara
3. koota
4. Ara
5. Ara

Jiísh II k'awən aaníya

1. Aatsa, jonga, K'eess'a
2. Boc'atsəno. Bos'osh geyít k'aat'o aawí k'eess'on bəmíd'etuwotsəna.

2.1.3 Mítots k'ala

Iímets woro 14

Daní k'os'otsí

Daníruwots danan bodane hakon:

- Bos'otsə k'alo kewítuno
- Bogalítsí mítotsí bo'ímiru k'alo galítuno
- Mítə k'aat'otsí kakuwítuno, tuuletuno, danetuno,
- Daadítsí bos'o tokosh (shookosh) geyítə k'ac'əwotsí s'eegetuno, fíínats jítsítuno.

Shíni k'ana

- mítots jango guut'ets mas'afó shíno nababarə danəman sheengəsh danon daníruwotsəsh sheengəsh t'iíntsosh (daníyosh) k'ala.
- Mítots (Bos'ots) k'alo kítsíru carəteríyo shíno k'aníya.
- K'osh k'osh aríywotsəna aatotsí de'er daníyosh k'ana.
- Dananotsítse íímets fadotsí fíínosh wotít keewotsí k'aníya.
- Dadítsí bos'otsí bos'íyosh wotítə k'ac'otsí kakuwa.

Danan beshíyosh bəgeyíru keewonatə t'iíntsə t'iíntsa

1. Mítots ashə na'osh bo'ímiru k'ala.

Danan daníyosh shíno daníruwotsí k'osh k'osh aatotsí aata.

Aríyosh :

mítosh egə egoshe bojínəfo ? mootse maa'ashotsə k'osh
K'osh keewosh bojitsəfə mítonə fíínəts keewotsí keewuwere etonə boshíyetuwok'o k'ala.

Deshíde míots k'alo keewa. Daníruwots bokeewétsóna daní mas'afatse fa'a k'alotsí bogo kup'íde daníya. míots ashé na'o k'osh k'osh weeron fíínats bějítséfo. Manítse aríyosh ashé na'o k'osh k'osh weeron fíínats bějítséfo. Manítse aríyosh.

- Buutsosh
- Gízotsé beyosh
- Tahé fíínosh
- Industérí k'ac'osh
- C'íshosh
- Até fíínosh
- Gíz daatsí weerosh arétsotsí.

Hanék'on íkíkotsí keewon jamosh k'osh k'osh aríyo íimo sheenga.

2. Bos'otsé Eenosh geyíté keewotsí

Bos'ots eenosh geyít keewots daníruwotsésh daníyosh k'osh k'osh weerotsí dek'o geyítuwé (fal etuwe).

Ariyosh :- Ashé na'otsé beyosh wokín eenosh běgeyít keewotsí egé egé bowoto daníruwots boshiyeyísh k'ala. Deshíde míotsu ashok'o eenosh k'oshk'osh keewotsí bogeyítuwok'o daníya.

Mítots éenosh geyíté keewanotsí aatsa, jonga aawé shanonaté madíníyo běwoto keewa. keewanotsé bogeyítuwok'o daníruwots daní mas'afatse íímetsé taséwotsí bofíínítuwok'o k'alon bodano bo'eenshísh k'alo geyítuwé.

Teréweré 2.4

Jiish I ara wokin koota

1. koota
2. Ara
3. Koota
4. Ara
5. Ara

Jiish II k'awén aaníya

1. atsa, jonga, aawé shana madéníya
2. Buutso sha atosha, giz daatsí weerosha, industérí k'ac'osha, jaha fíínosha.

Woréfits bos'a

Danan kawon aant'oshefétse shínon daníruwotsí woréffí bos'otsí etefots bos'í naaré awotsé? galotse eré daadots awe naarí bos'otsí tookéréte ? etíru aatotsí tuzér boshiyéish k'ala. De'er dadíts bos'a no'etor tobo, bírës'ap'o, karotyo, selat'o dumets tubo, férímotso, shuwo, k'osé't'o - - běwoto keewa. Daboné daadíts bos'ots no'atsosh geyíté madíníyoná bayítamíníyo bodetsona no'atsosh ayík'alo bodetsonaté gízé daatsí weeré bowotítuwok'o keewone shíyeyon daníyo geyítuwé.

Bos'otsí bos'íyosh geyíté k'ac'otsí

- Danan daníyosh daníruwots bogalotse dadíts bos'otséna k'osh k'osh tarí bos'otsí fíínosh ashots fíínats bojíitséte k'ac'otsí keewer k'aat'otse boshiyeyísh k'ala. k'osh k'osh fíínosh k'osh k'osh k'ac'é naarotsí běgeyítuwok'o aríyon daníya.

Aríyosh

- Datsə k'aníyosh
- jíndə kíshosh
- Aatsə ííshosh
- Kakuwosh
- C'aanosh geyítə k'ac'ots k'osh k'osh bowotona jamosh k'osh k'osh aríyo íímon daníruwots sheengəsh fíínats bojíitsísh erə sheeng fííno fíínosh bok'alish daníyo geyítuwe.

K'aníya

Dengə bos'otsí sheengəsh bos'íyosh erə ayí k'alo daatsosh dengon shooke k'alo bədetsonə dengə k'aníyosh k'osh k'osh fííno bəbeyo daníya. Manotsəmo:

- Ayí naarí mítotsí tootsotsəna bushotsí t'afiya
- Ishonə datso nefiya
- Ayí naarí k'ac'o de'er madabíy k'aníyo faletuwok'o daníruwotsh keewon, shiyeyonatə fíínare kítson daníyo sheenga.

Jíndon shooka

- Bos'í dengo k'aníye hakon shooko jíndon shooketuwo'keewa.
- Jíndon aak'o shooko faletuwok'o daníyosh karənoke fa'a bos'í beyok amər sibago de'er fííno bofalítuwo'ke kítsa.
- Shooke toke hakon aatso íshon bodetə motso bodaatsísh k'ala.
- Hanə bəwotít aawon guronatə kooc'onə woto geyítuwe.
- Daadíts bos'ots boshookets beyok eenətsots bers'ap'a, maat'a kaarotíya, adegareya, bəwoto keewa.

Jamon daadítsi bos'ots sheengə datso bo'ímísh ed'íra koto geyizuwe. Manítsəna

- Aatsə íísha
- Shos'a
- Kááshá
- Daasí aga
- Shíshíya
- Shíp'əratse kotona arətsotsí. Hanotsí kíitsona Shíyeyon ebo kítsóna sheengə dano bodaatsísh k'ala.

S'uwon daníruwots k'osh k'osh bos'otsí kakuwon bot'íwíntsísh falítə k'osh k'osh k'ac'otsí k'aníyon fííno bofíínísh, etoní mítotsí kakuwona shuk'íyon kup'íyon toharə fíína .

- Daníruwots bofalo bo'eenəshítuwo'ke bofíín s'ilo geyítowe.

Danona daní weera

- Mítots eenosh geyítə keewotsí aatona aaníyí weerón shíyíya.
- Ikəkə míte k'aat'otsí bogalísh k'ala.
- Ikəkə míte k'aat'otsí kítsər boshíyeyísh k'ala.
- Worəfíts bos'o bosíyosh geyít k'osh k'osh k'ac'otsí kítsərə daníya.

Danə aayíyí k'ac'otsí

- Daadíts bos'o bos'íyosh wotítə k'ac'otsí
- Bos'otsí koto kítsíru fotogərafıya, ara

Tatsona k'oorona

- Daadíts bos'otsí daní mootse bobos'ísh k'alər bofííno k'oora

- Shíratsí fííní datso bot'íntsísh k'alér k'oora
- K'osh k'osh aatotsí t'íntsona wokín íimona
- Ketə fiínetə keewotsí fííníyonatə fado íimon k'oro faletuwe.

Terəwerə 2.5

Jiísh I ara wokín koota

1. koota
2. koota
3. Ara
4. koota

Jiísh II **jagíya**

1. Dí
2. Bí
3. Cí
4. Fí

Jiísh III k'awən aaníya

1. c'ííra
  - Isha /goshá/
  - déng k'aníya
2. Bos'o wat'əfətse aatsə íisha
  - Gurona kooc'on toka
  - Bəs'ap'o bək'ut'erawok'o kota
3. Wad'əde toketuwotsí fíríya, komadora, toba, wad'əde tokerawotsí kaarotíya, bírəs'ap'a arətsotsí.

2.2 GIZOTSI

Imets woro 10

K'os'otsí : daníruwots danan bodane hakonə :

- Maa gízotsə bogareyon, boshapon, bomáámoon, bok'alon etə bo'aze amalon galède keewítuno.
- Maa gízots k'alo keewítuno.
- Maa gízotsəsh k'älə geyítə koto keewítuno, kotetuno.

Shíní k'ana

Danan daníyosh shíno

- Arotsí, modelíwotsí, potogəraffiyotsí, muk'ənana'a gízí modelíwotsí k'aníya.
- Dano shíyeyon, kítsonə s'iílon daníyosh k'ano geyítuwe.

Dananə beshíyosh bəgeyíru keewə t'íntsə t'íntsə

Gízotsí :

Daní tookan aant'oshosh daníruwotsí shíyiyítə aatotsí tuzo faletuwe.

Aríyosh : gízotsí etíru aap'o egə ego bədetso bokeewísh k'ala.

- Beyíru mooke ashonəton t'ínet beyíru gízotsən bokeewísh k'ala.
- Bodotse wokín dínotse beyíru gízotsə aawotsí bowoto aatondaníruwots daní tookəmanəsh boogawísh k'alon danomand kíndo falefe.

Deshon gízots maa gízon bodí gíza eton gítoko kayiyetuwo k'eo keewa.

Maa gízatsí

- maa gízots daneyatə ashonəton t'íneyon beyíru galotse tohatə beyíruwotsí bowotona,

- Ashə na'osh ayí k'alo bo'ííníru wok'o,
- Maa gízots k'osh k'osh weeron gareyírə dano nofalítuwok'o

Manəmo:

- Boshapon
- Bogareyon
- Bo'aze amalon
- Bomáámoon
- Bok'alone

Hanotsəno daníruwots ikíkon boshíyetuwok'o k'alo geyítuwe.

- Daníruwots dano bogəshəde'e bot'íwíntsísh haníye dashí jaandaníts ✓ c'íran gerər bos'etsísh kup'íya.

Taawa	Gízí shuutsa	Gizo bíímetə k'ala					
		Buutsosh	Sha'i mitosh	Gizə daatsi weerosh	Koti fíinosh	Goshí fíinosh	Industərí goore kac'osh
1	Mízə inda	✓		✓		✓	✓
2	Mízəbeera	✓		✓		✓	✓
3	Farəsha		✓	✓		✓	
4	Bola		✓	✓		✓	
5	Daaza		✓	✓		✓	
6	Kambəla	✓	✓	✓			
7	Mereera	✓		✓			✓
8	Eeyisha	✓		✓			✓
9	Kana		✓	✓			
10	Andura			✓			
11	baaka	✓		✓			✓

- Bogəshədek'e goshí fíinosh jínəfo mínzə beer bəwotoní békítsír.

- t'íwitsíya:Aaníyanotse íime neesh daníruwosh bəwotefe

Daníruwots hanə weeron bos'eentsísh k'ale hakon arə bəwoto s'iílere.

2.3 Maa gízotsí kota

Daníyíruwon danan t'íintsəfətse shíno daníruwots bogalotse maa gízotsəsh k'alefə koto bokeewítuwok'o k'aluwe. Hanə daníruwotsə bodanətso eenəshosh bodanawo daníyosh falítuwé.

Maa gízotsəsh k'alet eenə een kotəwotsí haníye dashe k'op'etsanotsí. Manotsəmo:

- Gízəwotsí betsəde maaza
- Gízotsəsh c'ísho dooza
- Gízotsí shashí k'aza (t'awík'aza)
- Bojeeno kotona shoyona

Dambí guut'etsə keewanotsə daníruwots mas'afatse íímetsetse sheengəsh daníwére.

Danona daní malotsí

- shiyeyona keewa
- Maa gízotsí arona posəteríyon kiítsona
- Shíratsə de'e kerə maa gízots k'osh k'osh galí weerotsí de'er bogalítuwok'o k'ala.

Danə aayíyí k'c'otsí

- Arotsí
- Modeliyotsí
- Aríyíwotsí (namunewotsí)
- Fotogərafíyotsí

Tatsona k'oorona

- Terəwerotsí íima.
- Moona k'aat'í ffínotsí íima.
- Shíratsí daní datso bot'ítsish k'ala.
- Aap'í aatotsí aatona k'oora.
- Projeketi fíino bok'anítuwok'o wosha.

Terəwerə 2.6

Jiish I k'awən aaníyo íimere

1. A. gareyona
Bí. Bo'amalona
Ci. Boshap'ona
Dí. Bomáamoona
Eí. Bok'alona
2. keezona. manotsu:-
A. k'ali mínzotsí
Bi. K'alalə mízotsí
Cí. Muk'ənana máá gízotsí
3. A. Buutsosha
Bi. Angí t'up'osha
Cí. Idusetrí goorə k'ac'osha
4. farəsha, bola, mízə beera
5. A. eza
Bí. gok'a
Cí. K'alá

Gízotsí kakuwonate dana límetse k'aat'í woro- 5

K'os'otsí : daníruwots danan bodane hakon

- bogalotse beyíru gízotsə be beyo keewítuno
- Bogalotse beyíru gízotsə gonkeyo keewítuno

Shíní k'ana

- Daní tookan daníyo aant'oshefətse shíno
- gízotsə arona modelíwotsí
  - k'osh k'osh bídíruwotsəna
  - Gízotsí kakuwetə k'ac'əwotsí k'aníyo geyítuwe.

Danan beshiyosh bəgeyíru keewona t'íntsət'iintsa

- Galotse daatseyíru muk'ənana gíza etefotsí mas'índo, zanzo, zíbíbəro, pirəpindo, keezgando, shíperotsí, bararíyotsí - - -
- Gizeanotsə kakurə ayí worosh bobetuwo k'alon t'íwíntso bofalítuwok'o
- Hanə faletə k'ac'əwotsí ffínatsə jíitson, kakurə bot'íwíntsish k'ala

- Hanə gítə weeron k'alo faletuwok'o iko mafə muk'əna'un (íspílyon) bogerats furède karètonýats deshírə bot'afawok'o botísherawok'o k'alon, gítəlo gízotsə atso bí'awasherawo ayí aawosh beyo bəfalitə aatsə keewots bezon ariyosh formalíniyots bezon bəwoto daniya.
- Hanotsí daníruwotsəntən wotarə etoni kakuwo, beezo, natə t'iwintso ikatsə fíñon ayí k'alə k'alo daníruwatse kotetuwe.
- Hanatse fa'a gízotsí kakuw beezonatə t'iwíntsí malo fíñet gízo ud'ərə bəwotor gízo bík'írfətse t'iwítsosh k'osh k'osh weerotsə bobeyok'o daniya.

Manotsu :

1. Bogíwə gíwona

- Bangon bídíruwotsí
- Bangon shawíruwotsí
- Maac'on (geron) geetseyíruwotsí etone

kayiyetuwo k'alo daníruwots bogalotse daatseyíru bangon bídíru, gízotsí keewər boshiyeyish k'alo geyítuwe

2. Bomáámoona

Haniye dashí jadan k'anírə daníruwots bo'aaniyosh “✓” c'íran bogedish k'alon bodano bí'eenetuwo k'alo wosho geyítuwe.

Taawa	Gizo shuutsa	Máá máá		
		moc'ə mááka	Meetsə mááka	moc'onatəmeetsə mááka
1	Ééshá		✓	
2	líns'a	✓		
3	Baala	✓		
4	Gəraza		✓	
5	Dangesha	✓		
6	mereera	✓		
7	Kewətsa	✓		
8	Koha	✓		
9	T'it'a	✓		
10	Maaha		✓	
11	Inca	✓		
12	Sheet'a			✓

3. Balangaratse bokotefə malona

- Gízotsə bobalangaratse ayíweeron bokotəfo
- Botokə kotí malotsí:

ariyosh

- jironə beyona (gareyon beyona)
- bobeyíruwokə aaronə
- mítatsə joorona
- wos'ona
- biídonə
- k'apona
- shaas'ona

- koshonatə arətsotsí

Bəwotətsotse daníruwotsəsh keewona shiyíyon dano bodaatsish k'alo geyituwe. Dabone máamoosh jandotse ímetsí naaro k'aníyon bos'eentsish k'alo geyituwe.

4. Bobebeyona

Gízotsí bobebeyon gariyide t'iwintso faletuwok'o keewa erə dashí jaando s'eenətsíyon bodano eenəsho faletuwē.

Taawa	Gizo shuutsa	Gízotsə beyoka			
		Mìatsa	Aatsotsa	Bodonatə tootsotsa	Gop'otsa
1	Dagesha			✓	
2	Mus'a		✓		
3	Kewətsa			✓	
4	K'aha		✓		
5	S'aala				✓
6	Gəraza				✓
7	kafa	✓			

Gawiya : Aanýanotsí íime neesh daníruwoshe
aaní k'osho hanə naarí
aando k'anide daníruwotsəsh íimər bo'aanítuwok'o k'aluwe.

Danona daní malotsí

- Daníruwots muk'ənana gízotsí bokakuwish k'ala.
- Bídíruwatsé gízotsí bezər bot'iwintsish k'ala.
- Bobezəts muk'ənana gízotsí s'iiflosh bot'iintsish k'ala.
- Daniríruwo bək'anıtsə bídíruwotse beyíru gízotsə amalo t'iwíntsərə ríportíyo bot'iintsish k'ala.
- Gízotsə atsəbídíruwona aatalə bídíruwots shíbo bofalítuwok'o kup'íya
- K'osh fínotsí boffínish íima.

Danə aayíyí k'ac'otsí

- Arona, fotogərafíya
- Bídíruwona
- Muk'ənana gízotsí

Tatsona k'oora

- Gízotə giwo k'op'onə botíntsish k'ala
- Shiyeyí woron bodetsəts fíiní amalo k'oora
- aap'ona k'op'í aatotsí aata
- Ketə fadotsí íimər k'oora

Terəwerə 2.7

Jiish I ara-koota

1. Ara
2. Ara
3. Koota
4. Ara
5. Koota

Jiish II. Jaqiya

1. Cí	4. E
2. A	5. Dí
3. Bí	6. Fí

jiísh III. Beyokí baashé s'eentsa

1. mus'ona k'aha
2. meetsé mááka, moc'ə mááka, meetsona moc'ə mááka
3. wad'əde woníya (guríya)
4. meetsé mááka
5. gíza

Jiísh IV. K'awən aaníyotsí

1. mas'əínda, zébíbəra, pírpínda
2. mááza ,c'ísh ffína hakímiya, bos'yínkota, shaatsík'aza
3. Koshona, wos'ona, bídona, bobeyokə arona,
4. dík'a, sukarí dík'a
5. míshí desha (jageya) etoní kashetsé keewots dagotse fa'a buutsí gonkeya eta.
aríyosh:- tootso koho meetuwe koho aaní ééshon meetuwa hanék'o buutsí
típeyo buutsí jageya (deshá) eteto.

2.4 Shawona Aatsa

límetsé ka'at'i wora

Daní k'os'otsí

Daníruwots danan bodane hakon:

- Shawona Aatsé bítsóna naaro danetuno shuuítuno
- Shawona aatsé k'alo danetuno
- Shawona aatsé naarona daatseyo danetuno

2.4.1 Shawa

límets k'at'i wora 10

Daní k'os'otsí

Daníruwots danan bodan hakon

- Shawí bítsó keewítuno
- Shawo bëfushon, bë'angon, bí'aron gareyituno
- Shawí k'elemíyon (arona) bëdaatseyoko keewítuno
- Shawí naarotsí bobeyokon keewítuno
- Datsé tuwatse, k'oloke ete foki ganoke daatseté shawí naarotsí keewítuno.

Shíní k'ana

- shawí naarotsí bobeyok weerón daníyosh arotsí, fotogérafíwotsí modelíwotsí poséteriwotsí shíní k'aníya.
- K'osh k'osh shawí fadotsí k'aa't'ots dewaré shíní k'ano wosha
- Daníruwotsí gareyon kayiré shíyeyosh k'aníya.

Daní t'iíntsé t'iíntsá

Daní k'aa't'an kaawon daníyoníye shíní daníruwots shawí bítsóna naaro bokeewísh shíyeyosh goo íimo geyítuwé. De'er shawí naarots bofushon, bok'alamíyona bobeyokon daníyosh arona, fotogérafíyon te'íyo geyítuwé.

Hanék'ón shawotsí daatseyíru fuushotsé angon keezosh bokayetuwo'ona shawí naarots k'alamíyon keewo geyítuwe. Ishone shalí shawo daatsé tuwí guroke, shí shawo datsé k'oloke eté mací shawo fokoke, k'aroke eté gohí ganoke bədaatsetuwok'o bobeyokon daníyo geyítuwe.

Danona daníyí malotsí

- gareyí shiyeyona
- shíratsí s'iilona
- keewona
- Fadí shawa, aréwotsí, posteríwotsí modelíwotsí kítsona
- Fíínon kitsetuwotsí fíínona

Danə aayíyí k'ac'otsí

- fadí shawotsí
- k'osh k'osh beyoke daatseyíru shawotsí kítsíru fotogərafíyona posəteriya

Tatsona k'oorona

- Shawí naarotsí bok'alamíyon bofushon, bo'angon galəde bokeewish k'alon bodano k'ora
- Shawí naarotsí bobeyoke weeron bok'osh k'osheyo maa fíínona terəwero íímon bo'aanísh aatərə k'ora
- Gareyí fíínona shíratsí s'iil ríportíyo bot'ítsísh k'alər bofííno k'ora
- Aap'ona guut'í fatanotsí /fadotsí) íímər k'ora

2.4.2 Aatsa

Iímetsə k'aat'ə wora -13

K'os'otsí

Daníruwots danan bodan hakon:

- Aats bítsø keewítuno
- Azetsə aatsə daatseyíruwoko galítuno
- Aatsə geyona bad'o bítseluno
- Aatsə amalotsí keewítuno
- Aatso gondəshít keewotsí galituno
- Aatso bəgonderawok'o kotetuno

Shíní k'ana

- Galotse daatseyíru aatsə naarotsí kítsíru arotsəna fotogərafíyo shíní k'aníya
- Shíratsí s'iílosh keewotsí shíno k'aníya
- Daníruwotsí gareyon kayírə shiyeyosh k'aníya

Danín t'iíntsə t'iíntsa

Danan kawon daníyo aant'oshefətse shíno daníruwots aatsə naarots (daatseyoko) shíno bokeewish aato geyítuwe. Deshon bogalotse daatseyíru aats naarotsí aronə, fotogərafíyon, posəteríyonatə modelíyon daníya. Hanorə aatso b'azeyon gawənon jaregeyatə datsek aze gaalə bəwotona kashetsə jamo aatsalo beyo bofalawok'o .Aatso shaawo, shak'o, k'umo wokín aro bədeshawok'o, keezə aronə bə daatsetuwok'o manotsu kud'əkon, k'ok'əronatə jongon etefok'o daníruwotsəsh daniye hakon aatsə aatsotsí (naarotsí) keewon daníya manotsu. Datsə abatsotsí, datsə

gítsítsotsí, k'arona wék'əyanosíyon, k'ok'ərəkon, gufíkona dats k'olí aatsə bowoto ariyotsí galonəton deshíde daníyo k'alítupe keewotsí daníruwots bo'aate hakon boo bo'ímete aanýatse tuwər daní mas'afatse guut'etsotsí keewon k'aatí dano ísho falefe.

Danona daníyí malotsí

- Garíyon shíyeya
- Arotsí, fotogerafiwotsí, modeliwotsí kítsona
- Shíratsí s'iilona
- Fíinon kítsetuwotsí fíinona

Danə aayíyí k'ac'otsí

- Galotse fa'a aatsə naarotsí
- Aatsə daatseyo kitsíru
- Posəteríwotsí
- Arəwotsí
- Fotogerafiwotsí

Tatsona k'oora

- Aatsə daatseyotsí bokeewísh aata
- K'aat'ona máá fínotsí íímər arama
- Gareyí fínlí ríportíyo bot'iíntsísh k'alər arama
- Shírlí s'iílí ríportíyo bot'íntsísh k'alər k'ora
- Aap'í aatotsí límona
- Fatanotsí ímona

Terəwerə 2.8

Jiísh I. Ara koota

1. Ara	4. Ara
2. Koota	5. Koota
3. Koota	6. Koota

Jiísh II Baash beyoko s'eenətsa

1. Macì shawa
2. Aak'a wokín bírəna
3. Shalí shawa
4. Datsə gítsíts aatsa
5. Gufa
6. K'ok'ərə aatsa

Jiísh III. Faac'a

1. Bi	6. Dí
2. A	7. Bí
3. Cí	8. Bi
4. Cí	9. Bi
5. Bi	10. A

Jiísh IV. K'awən aanýia

1. Shala, shíya mac'a
2. bírə shawa, buudə shawa, Aak'ə shawa
3. S'alí tíshona kashetsə kewotsə ok'atsəna
4. Jonga, aatsa, ok'a, madənýia, fushona kashets keewotsí
5. K'osh k'osh aanýots betuno bəwotaloru aatsalo kashets keewotsə beyo bofalawok'o daníyeyal bodəfe.

6. Móótse geyítə keewotsəsha:-

- Goshí ffínosh
  - Hít'osha
  - Idusətərýosha
  - Mus' meec'osha
1. Aatsə azeya no, etora aatso kud'ítuwok'oke fufanomandonatə aaní kud'ítuwok'o mand bəwona woneyí weera eta.
  2. Moo etə galotse keshíru kímotsí
- Idusətərí t'up'otsí
  - Goshí ffínosh wotíru kemíkalíwotsí

2.5 Aze galotsí kota

límetsə k'aat'í woro 13

K'os'otsí:daníruwots danan bodan hakon

- Aze galotsə naarona bo'amalo danetuno, shuu'ítuno
- Aze galə bítsona k'alo danərə kotetuno.

Aze galotsəna koton

K'os'otsí: daníruwots danan bodan hakone:

- Bogalots fa'a aze galə naarotsí s'eegetuno
- Shawon k'osh k'osh modelíwotsəna k'ac'otsí fiínítuno
- Aze galotsí jejituno, kotetuno, bos'ə tokí gíwatse daatsituno.

Shíní k'ana

- Aze galotsə naarona kootí malo kítsíru posəteríyona fotogərafíyo shíno kakurə k'ana
- Aze galotsí koto k'aat'oníye uure aríkon kítsosh shino keewotsí dooza.
- Aze galotsí kotosh, ariyosh dí'ítep'o ffínosh geyítə akafo, tabo, kíco (osho) balədíyona arətsə k'ac'otsí shíno k'anýa

Dan t'iínts t'iíntsə

Daní k'aat'anə bəs'iiliru eenə een keewotsí haníye dashətsotsíye. Manotsəmo:

Aze gaalotsə adərítuwotsəna adərerawotsí etonə gítosh bokayítuwok'

Ona ashə na'o gaalanotsí koto bəgeyítuwok'o,

Aze gaalotsí kota eto bəwotítuwok'ona gezíyí weeron wokín bad'ona t'afosh bowotera weeron ffínats jíitsa etə bəwoto

Aatso gondatse, shawo dí'atse, dínona díni gízotsí t'afatse koto ashə na'i tookosh geyítək bəwotona gaalanotsí koto k'azo mí'd'osh, kic'osh bəkítsítuwok'o s'uwon aatso, shawo, díno, etə díne gízotsi ak'o kotona ffínats jíitsa faletuwok'odaní mas'afatse t'íntsere.

Jamon dambe etetsə bogə keewots daníruwotsəsh detsiyosh dano bodaníyí woron posəteríwotsí, arotsí, modelíwotsí, fadəwotsí, ffínare kítsotsí tep'ek woto geyítuwe.

Dabon daníruwots gareyon wotar boshíyetuwok'o k'alón daníyo geyítuwe.

Haníye bogo bogalo s'ílon danə sheengo bodetsísh k'alo faletuwe.

Danona daní malotsí

- keewona
- shíyeya
- Arotsí, posəteriwotsí, fotogərafíwotsí kítsona

- Shíratsí s'iilo k'alona
- Fíínarə kítsetuwotsí fííniya

Danə aayíyi k'ac'otsí

- Arotsí
- Fotogərafíwotsí
- Posəteriwotsí
- Fadəwotsí
- Modelíwotsí
- Mítə tokona dí'ítep'o fíínosh wotítə k'ac'otsí

Tatsona k'oorona

- Aatotsí aaton daníruwots dano k'oora
- Gareyon boshíyeyísh k'alona fadotsi bofíínish k'alər k'oora
- Gareyí fííní ríportíyo, fíínetsə fíínotsə riportíyona bək'awətso, natə shíratsí s'iílí ríportíyo bot'íntsísh k'alon boríportíyo k'oora
- Fadotsi íímərə k'oora.

Terəwera 2.9

Jjiish I Ara koota

1. koota
2. koota
3. koota
4. Ara
5. Ara

Jiísh II baashə beyok s'eentsa

1. kalasetuwona kalaserawona
2. Tep'onə gosha
3. Girəman gosha
4. Dinə gízotsí
5. Adəre rawotsí

Jiísh III. Faac'a

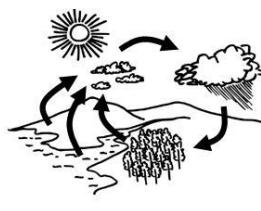
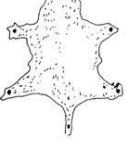
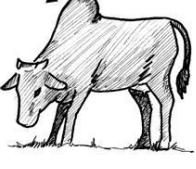
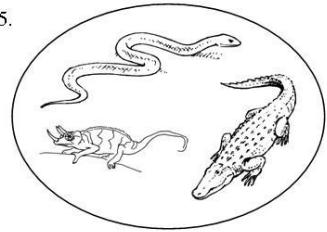
1. Dí
2. Cí
3. Dí
4. A
5. Cí

Jiísh IV. K'awən aaníwotsí

1. 1. Mootse keshíro k'osh k'osh kíməwotsí
  - Idusətərīwotse keshíro k'osh k'osh kímotsí
  - foki gurok shíyona arətsəwotsí s'eegeyal bodəfe.
2. 2. Datsə araatsə wota
  - Shawí masheya
  - Jongə aawasha
  - K'aak'a
3. 3. Bodete buutsona aatsonate c'iísho bodaatsituwok'o k'ala
  - Nemalə azo (maako) bazíya
  - Ashosh dínə gízotsə k'alona geyíyo egosh bəwoto daníya
4. Mítotsí toka, tep'onə gosha -- - s'erə k'osh k'osh aaníwotsí íímosh bofalítuwotse k'ewere.

5. k'oш k'oш aaníyo íímosh bofalituwotse arotsí de'ere.

I. Haniye dashi saat'ənotsi aap'otsna baash beyokotsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.

1. s _____
2. f _____
3. f _____
4. i _____
5. e _____
6. m _____
7. d _____
seeds
8. w _____
cycle
9. r _____ soil
10. l _____
11. s _____
12. h _____
13. t _____
14. h _____
15. r _____

disperse	hump	hide	frightened	injection
louse	reptiles	scorpion	tadpole	sand
rocky soil	maggots	erosion	filtration	water cycle

UNIT 2 - English Practice Page

II. Dano bəgeyt Inglizi aap'otsi.

1. Geyor Inglizi aap'otsi kashets keewots shuutsona, ere ite dabətarats guud'ere.
Shinona ariyere ikono,

xpscorionunebedbugwbstingj

2. Geyor Inglizi aap'otsi shawi shuutsona, ere ite dabətarats guud'ere.
Shinona ariyere ikono.

rockaloamcjgiclayrvsandu

3. Geyor Inglizi aap'otsi shawi shuutsona, ere ite dabətarats guud'ere. Shinona ariyere ikono.

icetlcondensationbwwevaporationpl

4. Geyor Inglizi aap'otsi shawi shuutsona, ere ite dabətarats guud'ere. Shinona ariyere ikono.

utlabourgkincomepjqindustryb

III. Haniye dashi borəni aap'əwotsi ingalizonton jagiwere. shintse ikono itəsh fiinere.

<u>I</u>	1. result	A. aze gaala
___	2. domestic	B. woc'a aatsa
___	3. guard	C. goor k'ac'otsi
___	4. classification	D. galə guuroki joonga
___	5. stagnant water	E. bos'otsi tooki denga, madabiya
___	6. industrial raw material	F. kota
___	7. afforestation	G. maa giza
___	8. atmosphere	H. inədusətir goore k'ac'otsi
___	9. natural resources	I. daatsets k'awutsa
___	10. seed bed	J. mitotsi toka
___	11. raw material	K. gizotsi kayiya

UNIT 2 - English Practice Page (ANSWER KEY)

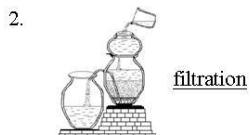
I. . Haniye dashi saat'ntsi aap'otsna baash beyokotsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.

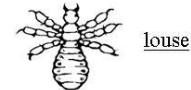
scorpion

rocky soil

filtration

louse

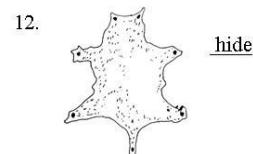
frightened

sand

injection

hide

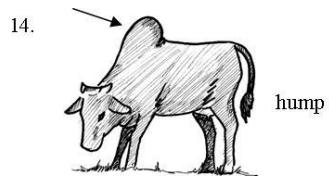
erosion

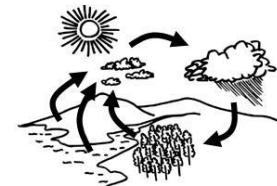
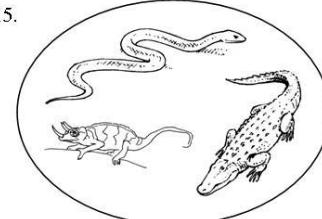
tadpole

maggots

hump

disperse
seedswater
cycle

reptiles

disperse	hump	hide	frightened	injection
louse	reptiles	scorpion	tadpole	sand
rocky soil	maggots	erosion	filtration	water cycle

UNIT 2 - English Practice Page (ANSWER KEY)

II. Recognising English Words.

1. Find the English words that are about insects and write them in you exercise book.
The first one is circled for you.

x p s c o r p i o n u n e b e d b u g w b s t i n g

2. Find the English words that are about soil and write them in you exercise book.
The first one is circled for you.

r o c k a l o a m c j g i c l a y r v s a n d u

3. Find the English words that are about water and write them in you exercise book.

i c e t l c o n d e n s a t i o n b w w e v a p o r a t i o n p l

4. Find the English words that are about livelihood and write them in you exercise book.

u t l a b o u r g k i n c o m e p j q i n d u s t r y b

III. Haniye dashi boréni aap'œotsi ingalizonto jagiwere. shintse ikono itesh finere.

<u>I</u> 1. result	A. aze gaala
<u>Gi</u> 2. domestic	B. woc'a aatsa
<u>Fi</u> 3. guard	C. goor k'ac'otsi
<u>Ki</u> 4. classification	D. galə guuroki joonga
<u>Bi</u> 5. stagnant water	E. bos'otsi tooki denga, Madabiya
<u>Hi</u> 6. industrial raw material	F. kota
<u>Ji</u> 7. afforestation	G. maa giza
<u>Di</u> 8. atmosphere	H. inədusətir goore k'ac'otsi
<u>A</u> 9. natural resources	I. daatsets k'awutsa
<u>E</u> 10. seed bed	J. mitotsi toka
<u>Ci</u> 11. raw material	K. gizotsi kayiya

3 AZE WOTOTSI T"IWINTSA

3.1 *Kup'onatə angona*

Imets k'aat'í woro

Daní k'os'otsí

Daníruwots danan bodan hakone

- k'up'ona angí bítsø galítuno
- k'up'í fíñotsí galítuno
- k'upə tatsí k'ac'otsə shutso s'eegetuno

Shiní k'ana

- daníyíruwon daník'aat'an kawon aant'oshoniye shíno haníye dash k'ac'otsí kakuwona k'aníyonə shiní k'ano woshune:
- Sank'a
- t'awula (mítə k'ut'a)
- gurítək kushəneta
- getsetək goma
- níwetenímetəra (sayínísí kíítíya)
- k'orák'ora
- típí s'aara
- k'oshots galotse daatset (fiínetə) k'aat'í danə wosho daníyosh wotít k'ac'otsí

Danín beshíyosh bägeyíru keewa

A. Kup'a

- K'osh k'osh fíñotsí wokín k'osh k'osh gaalotsí gíwona arétsotsí fíñosh wotítə keewotsí woto
- Ashə na'otsə k'up'o bodaatsí buutsatse bəwoto
- Mashiniyotsə, mot'obílotse: wofec'otsí ... fíño fíñosh falítə kup'o bodaatsí benzíníyona lambats bəwoto.

Aríwotsən te'ude'e keewurə daní bogə wosho daníyo geyítuwe.

Dabonə kup'o

- Ed'ətsə keewotsí gíwəshosha
- Gíwíru keewotsí gíwəshosha
- Keewotsə shap'o bəwonetuwo'k'o k'osh k'osh aríwotsí íímon
- daníyo geyítuwe.

Kup'í fíína (kup'ə keewotsáts bədowet woneyona k'awətsa

Kup'o k'osh k'osh keewotsatse daatso faletuwe. Manotsu

- Aatsats- aatsə kup'a
- Jongatse – jongə kup'a
- Gufatse – gufə kup'a
- K'ees'atse – k'ees'ə kup'ə bowoto keewa

Jamanotsə daní mas'afatse ímetsə fadotse fiínona fííníyon kup'í t'up'anotsí k'alo bodanish wosho geyítuwe.

Kup'ə tatsí k'ac'otsí

- kup'o notatsí gíwíru wokin fiíneyíru fííní mangon bəwoto

- Kup'ə tatsí k'ac'o níwəten metər etefo bəwotona falýal aak'o tatsetok'o daníyo geyítuwe.

3.1.1 Datsə geetsa (geetsí kup'a)

- Danan daniyosh daníruwotsí shírats damon shutso damban sha'urə foko mantsə amər aatso bəwos'irə dashane bəwoto, kítson wokín bos'ílīsh k'alon wokín datsə geetsə (geetsí angí) k'awəts bəwoto keewa.
- Datsə geetso b'yalik'e shap'etsə shutso damban b'ämətsok'on warawək'e shiyeyona etə keewə woshon daníwere.
- Daníruwotsə daní mas'afó fíínatsə jítso bəgeyítuwok'o t'íwíntsəwere.

Danona daniyí malotsí

- kíitsa
- shiyiyona
- fadotsí fíínare kítsona daníruwots bofiínítuwok'o k'alona
- Danə aayiyí k'ac'otsí fíínats jiítsona
- Maa fíínotsí, k'aat'i fíínotsí daníruwotsəsh ímetsə fadí fíínotsí k'oorəfets daníruwots bokítsíru woneyo t'íwítson k'up'iyon daní detsotsí galotsí bek'eyíru keewotsənton bot'íwítsítuwok'o k'ala.

Danə aayiyí k'ac'otsí

- kukulítəka
- t'awəla
- K'orək'ora
- Níwəten metəriya (kup'ə tatsí k'ac'a)
- Carəteriya, ara fotografiya

3.1.2 Kup'ə eenəsha

ketə motobílwotsí

Imetsə k'aat'i wora

Daní k'os'otsí

Daniruwots danan bodane hakone

- Ketə motobílwotsə fííno keewítuno
- P'ek'ə shí k'at'otsí keewítuno
- P'ek'ərshí k'alo keewítuno
- Mazawarí k'alo keewítuno
- Mazawarí k'alo keewítuno
- Mazawarí fííno danər fíínatsə jítsítuno
- Keewotsí k'ut'ə k'ut'əde deshíyon ketə motobílotsí dozítuno (fíínítuno)
- Keewan bofiñorə bonə gonkitsə gond keewo keewítuno

Shíní k'ana

Hanə shínó k'ano geyítuwe. Dano aant'oshefətse shínó haníye dashí keewanotsí k'aníwere

- Bərə gumba
- Tep'a
- Kura
- Arotsí

- Caretíwotsí

Dananə beshiyosh bęgeyíru keewona t'iínə t'iina

- Ketə motobílwotsí

Ketə motobílwotsí etetots galotse fíinosh faletuwotsənatə ashə na'osh fíino ketítə keewotsí bowoto daníyo kotetuwe. Ketə motobílwotsə galotse daatseyíru keewotsən fíinarə fiínatsə jiitsə faletuwok'o daníyonā boffínetuwok'o keewəwosho geyítupe.

Ketə motobíla etefewotsí

- p'ek'ərsha
- Angadék tawəla
- Guuretsəna mazawaríya. Keewanots fíino keton fíinosh falíyítək bowoto kítsəfets daníyo geyítupe.

P'ek'ərsha tep'o te'ide muk'ə angon k'osh k'osh fíinotsí fíinosh wotítək bęwotona shutso p'ek'ərsh mísəmaro wat'osh, k'ac'o de'e sha'osh bęwotítuwok'o p'ek'ərsho keeze bogə bogə k'aat'o będetso, manotsu.

- kup'o
- Tep'o
- Mango bęwoto daníyonā fíinarə kítsonə daní detsí wosho t'íwitsíyo geyítupe.

Naarotsi

Danan bodaníyon p'ek'ərsh keezə darajo(shiro) bodetsona manotsu:

- íkələ darajə(shirə) p'ek'ərsha
- gítələ darajə(shirə) p'ek'ərsha
- keezələ darajə(shirə) p'ek'ərsh bowotona jamosh aríywotsí íímon, arotsí k'aníyonā fadon dano t'inetsən daníruwots bot'íwitsish k'alon bok'alono danər bogalotse fíinatsə bojítsish erə kíc'ə bítsí nemo bo'eenəshish k'alo geyítupe.
Daní detsan bodaníyor danə aayíyí k'ac'onə tep'o bobaterawok'o k'alituwe.

Danona daníyí malotsí

- Kiitsə woshona fíinarə kítsona
- Arotsí, careteríwotsəna fotografíwotsí fíinatsə jiitsa
- Fíinet fíino íímər daníruwots boffínor súilərə k'up'íya
- Bogalotse ashots fíinatsə bojítsíru ketə motobílotsí ashotsə egə fíinats bojítsíruwok'o bokeewísh k'ala.

Danə aayíyí k'ac'otsí

- k'osh k'osh k'ac'otsí (bərī wokin mítə gumba, te'a, kura, t'awəla
- Arotsəna caretíwotsí

Tatsona k'oorona

- Arotsí bok'aníyituwok'o k'ala
- Ketə motobílotsí fíinosh wotítə keewotsí t'ítson daníruwots k'ac'əmanotsí fíinatsə jiitsən ketə motobílwotsí fíinarə fíinatsə bojítsish k'ala.
- Gareyon shíyeyo bok'alish woshonə boffíno k'ora
- K'aat'ona maa fíinotsí íímona
- Bo'angok'o fado (fatano) íímona

3.1.3 Jongə anga

K'os'otsí

Daníruwotsə danan bodan hakon

- Jongə guurtuwo fíinarə bęgíwo keewítuno

- Jongə ango bæk'alona míd'o keewítuno
- Jongonə wetə shawí fokeyo mítotsí kokonə bazítuno.

Shní k'ana

- Dananə daníyo aant'oshefetse shíno
- Danlruuotsə jongə gurifo boffínish k'aləde k'aníya
- K'aat'oníye urí s'ilə woshosh k'ana
- Daníuwots gereyon kayíde jongo bogalotse bi'ímíru k'alo, bəbetsíru míd'o egə ege bəwoto bot'íwitsituwok'o woshəde k'aníya.

Dan t'iintsa t'iintsa

- Danan bodaníyor daníuwots jongo bodanətsok'on bokeewísh aatərə dano aant'osho geyítuwe. Haníye hakon jongo mítotsí bígíwəshəto k'o, worek'etí gad'atsí, k'undo bətuzitok'o keewa, jongo íkə weero eurə k'osho mand bəsha' efok'o keewa, k'at'oníye uurə de'e k'erə daníru wotsə jongə kaato bodanísh k'alo geyítuwe.

S'uwono jongo ango bədetso shiyeyarə bodano bo'eenəshísh k'alo geyítuwe. Haníye k'osh ango c'eeshí (koretí) tup'ə bəwoto wokín aatso gop'otse kíshosh bəgarəgarítuwok'o keewona jongo betso bəfalítə míd'o keewon danan eeko fyletuwe.

Danona daníyí malotsí

- Kíitsa
- Gareuí shiyíyona
- Shíiratsí s'ilə k'alona
- Arotsí k'anide kítsona
- Ibosh íimona

Danə ayíyí k'ac'otsí

- Jongə kurífoní
- Arotsí k'anide kítsona

Tatsona k'oora

- Angí k'alo bokeewísh k'ala
- Gareyon wotar yong gurítəwo fíínarə bokaashəf s'iilosha aata
- Jongə angí k'alona míd'o bokeewísh k'alər k'oora.

3.1.4 Aatsə anga

Imetsə k'aat'í woro 11

K'os'otsí

Daníuwots danan bodan hakon:

- Aatsə bítsə keewítuno
- Aatsə angí k'alona míd'o keewítuno
- Shawí masheyo bazýosh míto toketuno

Shní k'ana

Danan daníyosh aant'oshefetse shíno :

- Dananəsh bodetə dano bəbeyish danídetsanəton gonketə k'op'etsə keewotsí nababa.
- K'aat'oníye ure daníyítə s'ilə woshoo k'aníya.

- Daníruwots gareyon kayíde aatsə ango bogalotse bí'ímetə k'alona bəbetsítə míid'o bokeewísh k'aníya.
- No datsatse fa'a enə aatsotsí kítsíru arotsona fotogərafíyo k'aníya.
- Daníruwots gareyon kayede'e modelíyo bofíñítuwok'o k'alosh k'ana.

Dan t'íntsə t'iintsa

Danan daníyosh daníruwots bogo fokots bos'eenor wokín aayí awəsho bubutsor aretu dio bədaatsəts jamo bəfokíruwok'o kewər boshíyetuwok'o.

- Haníye hakon aatsə ango egə bəwoto keewərə deshed'e nodatsatse fa'a enə enə fokotsí arone wokín fotogərafíyon te'ude'e dano íimo ge yituwe.
- Aatsə ango c'eeshí tup'o woto bəfalítuwok'o nodatsatsi enə enə tep'o aríyosh s'eerə keewo k'osh weeron aní aatsso d'ónə bəwotore míid'o bəbetsítuwok'o, shawo bəmashetuwok'o, keewərə aríyonə daníyo geyízuwe.

Bəwotətsotse daníruwots mítotsí took bodanísh geyítə t'íwíntsíyona shíyíyo k'ala.

Galotse daatseyíru mítots bo'íímíru k'alo keewo sheenga.

- Aatsə ango keewotsí bəguuríyish fado fíñede bokítish k'alo geyítuwe.

Danona daníyí malotsí

- Kíitsona gareyí shíyíyona
- Shíratsí s'iílona
- Aatona aaníyí weerona
- Fíñarə kítsetuwotsí fíñona fíñíyona.

Danə aayíyí k'ac'otsí

- Gurek t'ason fíntsə gurítəka
- Gomí tubowa
- Aatsa

Tatsonatə k'oorona

- Aatsə angí k'alona míd'o bodanísh aata
- Gareyon wotare aatsə gurítə maro fíñarə aatsə angon bəguro s'iíla
- Aap'onatə guut'on atəwotsí aata
- Gareyí riportíyo bot'íntsish k'ala
- Bo'angok'o tatso (fatano) ííma

Terəwera 3.1

Jiísh I ara wokín koota erə aaníwer

1. Ara
2. Ara
3. Ara
4. Ara
5. Koota
6. Ara

Jiísh II arə wotətsə aaníyo faac'ore

1. Dí
2. Cí
3. A
4. Bí

Jiísh III beyokí baashatsə s'eetsəwere

1. Geetsa 2. Kup'a	3. Kup'a 4. Níweteníya (kup'ə tatsí ka'ac'a)

Jiísh IV Haníye dashí aatotsí aaníwere

- 1. Ikələ (1^{la}) shirə p'ek'ərsha
  - Gítələ (2^{la}) shirə”
  - Keezələ (3^{la}) shirə”
- 2. Muk'əna angon mangə keewo k'awosha
  - Fíino karíyosha
  - Angí keto wnírə mangə keewo k'awosha

3.2 K'aara

limesə k'aat'í wora

K'os'otsí : Daníruwots danan bodan hakonə:

- K'aarí bítsø keewítuno
- K'aare shíshone keewítuno
- K'aarə beshiyø falítə keewotsí danetuno
- k'osh k'osh nemí k'ac'otsí de'erə k'aarotsí kishítuno (azítuno)
- Jokə duubí k'ac'otsə togo keewítuno
- K'aarə azeyí naaro fadon kítsítuno

Shíní k'ana

- K'aaro íímə falítə keewotsí kakuwa
- K'oshk'osh nemí duubə k'ac'otsí kakuwa
- Jokona kaashí duubə k'ac'otsí daníruwots bok'aniyísh k'ala
- Fadə fiñosh wotítə k'ac'otsí k'anýa

Danín beshiyosh bägeyíru keewona T'iíntsə t'iíntsa

K'aara

Dananə bogə wosho detsiyosh k'osh k'osh fadotsí daníruwotsənton k'aat'otse fíino geyítuwe.

Aríyosh:

Daníruwots bo'aawo boshíp'ərísh k'alərə k'oshk'osh duubə k'ac'otsə k'aaro shəshírə bogalish k'ala.

- Deshíde k'aaro aak'o bi'azetuwo'k'o danímas'afatse íímetsə fadotsí sheengəsh fíino geyítuwe.

manatse k'aara notíruwo keewotsí jado wazo bədek'or bəwoto, k'aaro aazosh keezə keewots bogeyítuwo'k'o daníya.

Manotsu:

- jadetə keewotsí
- Sha'efə keewotsí
- Sha'efə keewotsí
- K'aarədek'et k'ac'a (keewa) bəwoto aroyotsən,
- fadəwotsən, kep'ide daníya

K'aaro k'osh k'osh keewotsítse beshítuwe.

manotsu:

- k'ok'urəwotsítse
- Kud'ítuwotsítse (Aatsotse)
- Gaziyotse (jongotse) bəwoto keewa

Keewanotsí daníruwots bodanetuwo'k'o k'alosh daníruwots daní mas'a fates ímets fadewotsí ffínarə kítso geyítuwe.

Duubə k'ac'otsí

Daní k'aat'an daniyosh daníruwots bogalotse k'osh k'osh yootsí duubə k'ac'otsí bos'eegish k'alade'er duubə k'ac'anots aawə naari k'aaro bo'ímetu wok'o aata. S'uwatse yootsí duubə k'ac'o tsə keezə eenə een k'aat'on bokayetuwo'k'o keewa.

Manotsu :1 duubə k'ac'otsí

2. Shas' duubə k'ac'otsí

3. gíp'i, fugi ,togə duubə k'ac'otsí bowoton daníruwots jamotsəsh ariyo bo'ímish aato geyítuwe.

Daníruwotsə bos'eegəts galitsə k'ac'otsə keezon bokayish k'alo sheenga. Hanatsə dabon k'ac'otsə fiinefok'o daníruwots bokeewish aata.

Danona daniyí malotsí

- kíitsa
- Shiyéya
- Fadotsí ffína
- Fíínarə kítsetuwotsí ffína
- K'osh k'osh keewotsən k'aarə aza

Danə aayiyí k'ac'otsí

- daníruwots mas'afatse fa'a fadosh bəgeyítə k'ac'otsí (t'awəla, masəmeriya)
- Arotsí, fotogərafıwotsí carəterıwotsí
- K'osh k'osh nemí duubə k'ac'otsí, ariyotsí
- Galotse shiyeyíru k'osh k'osh gízotsə k'aara

Tatson k'oorona

- Aap'ona k'op'i aatotsí aater bo'aaníyo k'oorona
- Nemí duubə k'ac'otsí ffínarə kaashək'ona togiko bokaashish k'ala
- Gareyí shiyeyo bok'alor síilonə k'oora
- Fíínetsə keewotsí bofiinor s'íilonə k'oora
- K'awən k'oorí fadotsí íimonə k'oora.

Terəwerə 3.2

Jiísh I Ara wokin koota erə aaníwere

1. Ara
2. Ara
3. Ara
4. Ara
5. Ara

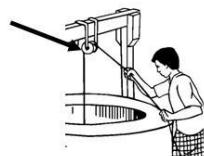
Jiísh II. Beyokí baasho s'eentsəwere

1. Jaadona
  2. K'ok'ərona
- Kud'əkona (aatsona)
  - Gaziyona (jonga)

Jiísh III. Arə wotəts aaníyo faac'ore

1. Cí
2. Dí
3. Dí

UNIT 3 - English Practice Page

I. Haniye dashi saat'intsi aap'otsna baash beyokotsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.

1. p _____

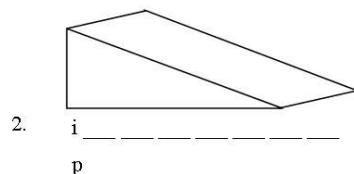
3. l _____

5. e _____

4. f _____

2. i _____

p _____

lever

fulcrum

load

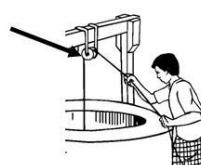
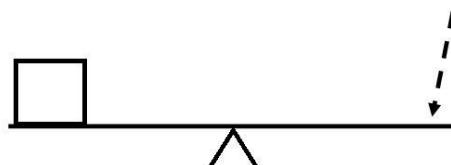
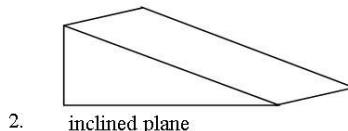
pulley

inclined plane

II. Jagiwere Borəni aap'anotsi Inglizi aap'osento dashi beyiruwamotsetona. Ariyosho iko finere.

☐ F. 1. natural phenomena	A. gufi anga
☐ 2. gravity	B. guura
☐ 3. weight	C. eguraha
☐ 4. simple machine	D. k'aara
☐ 5. prevailing wind	E. manga
☐ 6. heat energy	F. aze wototsi t'iwitsa
☐ 7. rotation	G. dats geetsa
☐ 8. sound	H. ketə Motobilotsi

UNIT 3 - English Practice Page (ANSWER KEY)

I. Haniye dashi saat'intsi aap'otsna baash beyokotsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.5. effort1. pulley3. load4. fulcrum2. inclined plane

lever	fulcrum	load	pulley	inclined plane
-------	---------	------	--------	----------------

II. Jaqiwere Borøni aap'anotsi Inglizi aap'osento dashi beyiruwamotsøtona. Ariyosho iko

<u>F</u> 1. natural phenomena	A. gufi anga
<u>Gi</u> 2. gravity	B. guura
<u>E</u> 3. weight	C. eguraha
<u>Hi</u> 4. simple machine	D. k'aara
<u>Ci</u> 5. prevailing wind	E. manga
<u>A</u> 6. heat energy	F. aze wototsi tiwitsa
<u>Bi</u> 7. rotation	G. dats geetsa
<u>Di</u> 8. sound	H. ketø Motobilotsi

NOBEYOK GALə T'IWINTSA

Daní k'aat'han jamə k'os'otsí

Daníruwots danan bo'íshe hakonə:

- Bogur daatsetokonatə bədatsə bebeyo danetuno
- Bogurə k'eezí weerona bəgalō danetuno
- Bogurə sheengə nemo taríkýonatə k'ərəsíyo danetuno, kotetuno
- Bogurə enə enə ashotsí danetuno.
- Bogurə aze gaalotsí kotetuno, kotonatə jejo nemə woshítuno

4.1 GURI BITSA (EEGə BəWOTA)

Imetsə k'aat'í woro 8

K'os'otsí :

Daníruwots danan bodane hakonə :

- Bugurə daaríruwatsí galítuno
- Bugurə karəto fíínítuno (aant'oshítuno)
- Bugurə duubona arəmo bəbítso keewítuno
- Bugurí duubo duubetuno

Shíní k'ana

Gurí kartona armo etə guro are datsə bebeyo kítsítə arotsí fotografiyotsí, posteriyotsí shínó k'aníya

Danə beshiyosh bəgeyíru keewona t'iíntsə t'iíntsə

- Danan daníyosh shínó aatotsí aaton at'oshó k'alítuwe.

Hanəmo:

Daníruwots gítəl k'aat'otse itədanətsok'on

- Itə k'abaleyí shuutso kone etefo ?
- Itə woradí shuutso kone etefo ?
- Itədaatseyíru zoníyo kone etefo ? arətsə aatotsí aatonə bodanətsə keewatse turə boguro bodanísh daníyo geyítuwe.
- No nobeyíru gurə shuutso benshagul guməzí gurə bəwoto,
- Guranítse keezə zoníwotsəna gítə botokə falətsə k'osh woredotsí bobeyo t'íwitsíyona. Bowe asosí zoníya, metekel zoníya, kemashí zoníya pawí k'osh woreda, ma'o komo k'osh woredo bowoto daníyo geyítuwe.
- Gura eto ayí zoníwotsí woredəwotsənatə k'ebəlewotsí detsəkə datsə gawənona k'eezə bəwoto t'íwitsíya.

Gurə daatseyok daníyosh

- Guru lítopíyosh aawə kíndí weeron bədaatsetuwok'o
- Guru eenə kítoní asosə bəwoto daníya
- Guru darəwotsí karətonə tep'ide kítsa
- Aawə keshona muurən oromíyo
- Muurə aawə kíndon gambelonatə
- Aawə kíndon sudaní darə bəwoto sheengəsh daníya.

Karətí bítsə daníyosh

- Karəto jíndə arə bəwoto daníya
- Ikə galotse ikə datso (galo) bədebo kítskə bəwoto daníya
- Fa'a k'osh k'osh arətsə, keewotsí s'iilon kítsosh falítək bəwoto

- Muk'əshon datsato worak'atats woniyek bəwoto
- Karto k'osh k'osh k'alo detsəfe. Manəmo gawən wotətsə datsə atso worek'atats muk'əshəde t'ıtsítək bəwotor datsatse fa'a keewə jamotsí kítsítək bəwotona.
- Beyokotsə kaato kítsosh wotítək bəwoto daniya
- Noguratse tuwon ariyí bəwotish benishagul guməzí guro itop'iytse aawə kídon bədatsetuwok'o kítsíru bəwotona karətats kítsón daniya
- Karəto fíínatsə jiitson ikə beyoko k'osh beyokatse bədetsets woko danosh faletuwok'o daniya
- Gurotsə, mítotsə, ashə bad'ona galí amalo bek'osh falítək bəwoto karəto fíínatsə jiitson sheengəsh bodanish k'alo geyituwe.

Gurə daniya

Datsə beyo ikə galə beyokí bebeya, etoní guro, guratsí shíro, síso, foko, gup'o etə bəwoto daniya.

- Gurí tuwo aatsə abats 580 metəratsə tutə 2731 metratsə bodəfetso bəwoto daniya
- 75% bogə guru beyoko k'olə bəwoto natə 24% dagə bəwotona 1% baarə tuwək bəwoto
- Gurə bogoko k'ees'ə jongə gurotsə bəwoto keewa
- Benishagul guməzí guurotse k'osh k'osh enə enə fokots bobeyona boshutso s'eegon bokeewish k'ala.

Danona daniyí malotsí

- Aatonatə aaniyí weerona
- Shiyeyona
- S'iíloná
- Mooshona
- Fíínar kitsona
- Fadona
- Tíratíriyona
- Jewíri keewona

Danə aayiyí k'ac'otsí

- karətotsəna carəteriwotsí
- Arotsəna fotografiyotsí

Tatsona k'oornona

- gareyí fiiní riportíyo bot'ıtsish k'alona
- K'aatona maa fiinotsí boffinish íimona
- Aap'ona guut'í fadotsí (fatano) íimona

4.2 Benishagul Guməzí guurə aze gaalotsí

K'os'otsí:- daníruwots danan bodan hakon:

- Guurotse fa'a eenə eenə aze gaalí naarotsí keewítuno
- Shawon k'osh k'osh modeliwotsəna fíínats jíinetə k'ac'otsí fíínítuno
- Mitə kokí (tokí) giwatse daatsetuno
- Boshishətsona bobek'ətsə keewotsí keewituno (jejítuno)

Shíní k'ana

- Aze gaalotsə naarona koto kítsíru posəteriwotsí shíno kakuwa
- Daní detsan daniyosh jinet arotsí, ariyíwotsí shíno k'aníya

Dan t'iíntsə t'iíntsa

Eenə eenə keewotsə hanotsíye:

- Aze gaalotsə andéríyetuwotsəna andriyerawotsí eton gitosh kayetək bowotona ashə na'o gaalanotsí koto bəgeyítuwok'o keewa (daníya).
- Aze gaalotsə kotə k'ala eto bəwotít weeron bad'ona t'afosh bowoterawo fíínatsə jiitsa etə bəwoto daníya.
- Aatso bad'osh, shawo t'afiyatse, dinona díne gízotsí t'afatse bazíyo ashə na'osh geyítəkə bəwotona gaalanotsí kotək'azo míd'ona kic'o bəbetsítuwok'o,
- Guurə tuwokí beyokəwots, k'olə beyokəwots, aatso, galə koto bəgeyítuwok'o daníya, bogitsotse bodetsəts aze gaalotsə k'alo keewa.
- Guurotse daatseyíru aze gaalə t'up'otsə karəton kítsəfesə daníya.

Danona daníyí malotsí

- Kíítsa
- Shiyeya
- Aatona aaniya
- Gareyí fiína

Danə aayíyi k'ac'otsí

- Arotsí, fotogrofíyotsí, posteríyotsí
- Modelíwotsí, ariyíwotsí
- Guurotse daatseyíru aze gaalə t'up'otsí s'eegona
- Karətotsí fíínatsə jiítsona

Beníshagul Guməzí guurə polotíkí matseyá

K'os'otsí: daníruwots danan bodane hakon:

- Boguurí polotíkí matseyo galítuno
- Boguuri ashotsí galə bebeyo keewituno
- Ashotsə dagotse fa'a galí gíwona ashotsə gonke gonkeyo danetuno
- Ashona galí dagotse bee geyitə sheng gonkeyo keewítuno

Shíní k'ana

- Boguurə polotíkí matseyo kítsíru posəteríyo, fotografiyo, k'aníya
- Guurí ash galə bebeyo, gaalə bad'o, kítsíru karətotsí, posteríwotsnatə fotografíwotsí kaniyo geyítue.

Dan t'iínts t'iíntsa

- Datsuwatse daatseyíru guurí megəstəwotsitse beníshagulguməzí guurə megəsto ikoní
- Guuronu ashənaarots íízí moona k'eezí angon k'aníyek bəwoto,
- Angots gurotse beyíru ashə naarotsə galə bebeyo, nono, bogeyíru keewo t'íwíntsek bəwoto.
- Guurí megəsto naashí kayots həgíyí kíshətso həgíyí fíínitsəna həgíyí bítsətso bəwoto,

- Həgíyí kíshətso, guurí ízímaa bəwoto,
- Həgíyí fíínatsə jiitsítuwo guurí jamə fərdi(anəgəshi)moo bəwotona bos'eegetuwo daníruwotsəsh galítə weeron daníya.

Guuri megəstə eenə eenə nashəmí fíínotsí

- Guurí ízí moo gunritsi ashotsə boshegərítso bəwoto
- Fíínatsə jiitsítu nashəmo guurotse konəkə bəwoto daníya

Guurə armona duuba

- armo ikə megəstə c'iro (galeyo) bəwotor guurí arəmo k'osh k'osh c'írotsí bəgítsotse detsəfe.

Manotsu:

- Bəguro elətonə gurəka
- Bətalotse aawətsə detsətsə bəra
- Maraara mashníni gasha bədetso bəbítsonəton daníya,
- Guuro shíno mandísh bətookə ashəwots duubo bəkíshítuwok'o t'íwítsíya.

Terəwerə 4.1 aaníwots

Jiísh I

1. Koota

2. Ara

3. Koota

4. Koota

5. Ara

Jiísh II 1. E

2. A

3. Bí

4. Cí

5. Dí

Jiish III 1. Keeza

2. Sudaníya

3. Eenə k'ezí ízímaa ashotsí

4. Guurə ízímaa

5. Guurə k'eezí ízí maa

Jiish IV 1. Dí

2. Dí

3. Bì

4. A

5. Bí

Jiish IIV.1. Hiyí woredəwotsí

2. Karəta

Guuríts daatesyíru ashotsí (həzəbíya)

- Ashotsí eto egə etə bəwoto, boworadí həzəbí galə bebeyo bogawísh k'ala
- Ashotsí eto ikə galotse, wordatse zoniyatse, guuratse beyíru ashotsə naton bok'alerawo, detsəkə bəwoto,
- Ashə galə bebeyo zoniyotse, woredatse, bək'osh k'osheyo hanu bək'anətsə jong gaalok'o shawonatə galots bofa'a beyok ayí ashtsə bodaatseyíruwok'ona shuk'onatə beyosh wotera beyok ashə taawo muk'əna bəwoto daníyo geyituwe.

Guurí gaalí anga

- No guuro aze gaalon gaalèkè bëwoto
- Goshosh wotítè shawí sheengesə datsə bëwoto
- Aankatè enə enona muk'ənana fokona
- K'osh k'osh gízí naarotsən eeshona, maho, daazo, t'ít'o, baalo, dangesho - - bowoto
- K'osh k'osh shuuwotsən mango, papayo, gesho, bëretukaníyo bodítsə (mítə) shímbo, it'aní míto, bowotona k'oshotsə bobeyo galotsé aatonə bodanish k'alo geyítuwe.
- Guurotse gosho, jaako, kíshí fíinotsəna mægæstí fíinotsə bogə bogə hæzəbí(ashə) k'eyí weerotsí bowoto, gosho bogə ashots bodaatseyíru fíiní naare bëwoto.
- Goshí fíinan bofínir mízə beeron goshon, tabon ishon beshə beshatə motobilon (trakteríyon) goshon bëwoto danýa.

Danona daní malotsí

- Gareyon shíyíyona
- Shíratsí s'iílona
- Kiitsona
- Mooshona

Danə aayíyí k'ac'otsí

- Posteríwotsí, fotografíwotsí, arotsí
- Karətotsí, modelíwotsí, ariyíwotsí

Tatsona k'oorona

- Gareyí shíyeyí woron boonə gonkítsə kic'o aatər bítsə geysa
- Shíratsí s'iil woror bobek'ətsona bot'íwítsətsə keewo aata
- Danosh kup'í wotítè íwíshəwotsí íima

4.3 Tərafík sababiyatse tookə koota

K'os'otsí

- Nana'o weeratse bosh'a'or geyítə trafík nemo bokotísh keewítuno.
- Motobíli weeratse kuuto wokín k'osh kaashə kaasho bëgeyírawok'ono danetuno.
- Weeratse bosh'a'or tuffí weero /gíri aarí weero) deshəde shínatse wetə motobilo korədefets sha'ítuno.
- Daníruwotsə sayíkəlífyo bojookor bo'atsə jamo míd'osh bëfalítuwotse sheengəshəde bo'atsə koto bëgeyítuwok'o danetuno.
- Sayíkəlífats gítəlo k'osh asho (toho) kísho míd'osh bëwoshítuwok'o danetuno.
- Motobílə weeratse bosh'a'orə kaasho bëgeyírawok'o, tufosh k'aníyets weeron wotarə shínatse wetə motobilo kotosh weerí gír aaron sha'o geyítuwe. Weerə k'ut'ə besho bëgeyíyorə gíri aaron sha'o geyítuwe. Weerə k'ut'ə besho bëgeyíyorə gíre k'ano s'iílər sha'o geyítuwe. Botooko tərafík míd'atse kootosh bofalísh tərafík gíwo sheengəsh dano geyítuwe.

Shíní k'ana

- Tərafík sababiyo bëbetsítə míd'osh bodetə dano detsíyosh bës'iílítə asho de'e waare bëdaníyosh k'ana

- K'osh k'osh ariywotsí kakuwon k'ana
- Daníruwotsí gareyí fíinosh k'aníya

Dan t'iínts t'iíntsa

A. Weerí tèrafík jeeno nana'osh

- Daníruwots motobíl weero itek'ut'awo wokín itësha'or ebí itek'alí ? eton itaate hakon bo'aaniyatse ture motobíl weeratse itësha'or tèrafík nemo shoyide sha'o geyituwe etone daníyo falítuno. Hananeton deshíde'e
- Motobíl weeratse sha'efetsé kaasho geyíratse, tufí sha'osh k'aníyetse weeron sha'efetsé shínatse wetə motobílo kotosh weerí gíráromado desháde'e sha'o bägeyít weeré k'ut'o geyiták bowotíté woratse gírek'ano s'iílérə koréde k'ut'o s'iílíté dano sheengəshə sababiyatse kotosh bofalish tèrafíké gíwo s'iílíté dano sheengəshə betséde imoné daníyo geyituwe.

Sayíkəlí jokíruwotsəsha

Daníruwots sayíkəlíyo bojookor sababiyosh bowoterawok'o t'íwíntson jooko geyituwe. Jokeyíru sayíkəlíyo fereníyo tarəgo, dewəlíyo, bədetso t'íwítsəfətse aawo t'uwo c'eesho bədeshawo giwo bägeyirawok'o dano geyituwe.

- Daníruwots (nana'o) tèrafíka eto egə etə bəwoto shíno dano geyítune.

Danona daníyí malotsí

- aatona aaníyí nokorona
- shíyíyoná

Danə aayíyí k'ac'otsí

- Bék'ac'o s'eenətsé sayəkəlíyona s'eenətsa sayəkəlíyona
- Weeratse nana'o bəkaashəfe mid'e bodətsé carəteriya

Tatsona k'oorona

- S'ayíkəlíyon amíru daníruwots bojookí weero aata
- K'awən danə tatsí fado ímona

Terəwerí aaníwotsí

Jiísh I

1. Ara
2. Ara
3. Koota
4. Ara
5. Ara

GUURI NEMONA K'əRəSIYA

Imetsə k'aat'í woro 25

K'os'otsí: Daníruwotsə danan bodan hakonə:

- Nemí bítso keewítuno
- Nemí kítsəwotsí galítuno
- Bogə bogə nemí fíinotsí keewítuno
- Nemotsə na'ína'osh beshona botaleyo keewítuno
- Noguurotse magíyeyíru nemotsí bok'os'o galítuno
- Míd'ítu gondnemí fíinotsí galítuno

- Sheeng nemí danəwotsí jejítuno
- Noguuri k'eyí moowotsí galítuno
- Noguuri k'eezí maa fíinotsí danetuno
- Noguuri bogə bog həzəbí moowotsí fíino galituno

Shíní k'ana

- Nemí bítsó kírsítú carəteriwotsí k'aníya
- Guurotse mangiyefə balíwotsí/gaari aawotsi/ (datsə eenashotsí) aatonə k'ana
- Həzəbí moowotsə fiño kítsíru beyoko shíri s'iílonə bodanísh k'aníya

Danan beshiwosh bəgeyitə keewona t'iíntsə t'iíntsə

A. Nemí kítsəwotsí

Noguurotse k'osh k'osh nemots fa'ano. Hanəmo guurots beyíro ashə naarotsə k'osh k'osh bowoton tuka. Shíyanon, gene'ona, fíinon azetə gonkeyon naína'osh beshonə nemə bəwotítí.

Nemo gízon fayonə s'iilo falítuwo. Manotsə bek'etə nemotsəna bek'era nemotsíye. Bek'etə nema etefotsí fínatse azeýíru aawonə bek'eyíru, kíshon t'awíyetu bowotor meec'əmeeec'o, tataho, máámoo, bebeyo aríyosh t'ínətso faletuwe bəwotətsotse daní k'aat'an daníyosh:-

- Daníruwotsə bok'aat'ə nemo datsə eenashotséna danətsə asho aaton k'aat'otse boshiyeish k'ala.
- Daníruwotsí gareyon kayírə shíyanona geníwí fíní woron k'aləfə keewotsí tíratíryon bot'iíntsísh k'ala.
- Bek'etə nemona bek'era nemo bogalísh dano aatona aaníyí weerón daníya.

Bi. Guure sələt'aneyona k'ərəsíyona

Sələt'aneyo kítsí meec'óna nemí fíinotsəna. Jík'ə anəkə wotalə mahabe rawíyona íkonomí eeno fakəsheyon sayínísýon eenətsona gawən s'iilo detsətsə ashə eeno kítsítəka

- Sələt'aneyotatse k'osh k'osh fíinotsəna yootsə ashotsə k'ac' k'ac'on woneyonə bogawíyefə bətesh. k'anefe boworə beeronatə awətson bətesh s'uwo no ambaaron (santímon) wono bo'aant'osh

Noguuri asho jísheyat bətesh maa ashon fac'etsə eenashonə nashí naarotsən bətesh andəmo arətsə weerón jíshí (k'eezí) fíní naararse tero kíshədek'ə bojísheyíri

- Sələt'aneyí k'alonə k'awətsa
- Sələt'aneyí k'ala

Fíino kíton fíinon mawítə weeratse fakəsheyar shutsə orətsə sələt'aníye beyoko besha.

K'ərəsíya

Duredurə asho bəfínetse k'osh k'osh fíinəwots kotona kep'o woshon na'í na'osh beshíyo sheengəsh dano, fiinəmanotsəsho shiyankə woto bəgeyítuwok'o t'íwitsíyo geyízuwe.

- Ikə k'ərsíyo k'ərəsíyok'o teshíyosh ashəwots azí fíní k'awətso genzə nato beeza.
- K'ərəsíwotsu gíwítuwotsəna gíwərawotsí etekəno

Cí. k'ərəsíwotsə k'ala

- Ashə na'otsə taaríkýona sələt'aneyo danosh guut'o bí'aalətsə duronə k'ərəsíwotsən fínatə botesh

- K'érəsíwotsə ashotsə nemona tero galəde danosh k'alítuno, s'ílosh sheng bowotətsotse datsosh gízo datsítuno.
- Daníruwotsə bogalotse fa'a durí k'érəsíyo jejonə azí fíino boterəwerísh bogalotse fa'a k'érəsíyo boshutsotsí (galə asho) aatəde bodanísh k'ala.
- K'érəsíwots shíratsí s'iilon awashona sheengəsh beeze k'zaonə bo'awashítuwotse s'ilərə anarə bobebeyo k'aatotse shiyewere.

K'érəsíwotsə bo'awashít gítə naarí weeron bəwoto daníya

1. Aash fíinətsə weeron bodetə míd'ona
2. Azetsə míd'ona

Dí. K'érəsíwotsí kota

K'érəsíwotsə bomíd'erawok'o erə bot'afawok'o sheengəsh koto geyítuwe. kup'ə kotona shoyo geyituwe.

- Daníruwots itíye ebí itəgawíre ?
- Galotse fa'a k'érəsíyosh egənaarí kote itek'alíre ?
- Jamə ashə fíinə bəwoto gawən dano íimo geyítuwe.

Danona daníyí weera

- Aatona aaníyona
- Shiyeyona
- Shíratsí s'iilona

Tatsona k'oorona

- Maa fíino fíiníyona
- Daníruwots mas'afatse fa'a kup'ítə terəwerotsí fíiníya.

Terəmerí aaníwotsí

Jiísh I	Jiísh II	Jiish III
1. Ara	1. Cí	1.Dí
2. Ara	2. Dí	2. Dí
3. Koota	3. Bí	3. Bí
4. Ara	4. E	
5. Ara	4. Gí	
	6 Fí	

Jiísh III

1. Fərəshos'ə 20/1983 natona
2. Tatahona
  - Máamoóóna
  - Duubona
  - Bok'alíru gonkeyonə nateyo falítuwe

Janə 23

Gondə doyi Nemotsí

K'os'otsí: daníruwots danan bodan hakon:

- Maatsə na'o gofə damíyo bə betsítə míd'o keewítuno

- Gofə damíyo ecə ayí bí shoodona k'osh k'osh beshítə shoodosh beshí weerə bəwoto keewítuno
- Nugəshə nana'o gofə amo bəgeyítuwok'o danetuno
- Na'onə maatsə amo bəgeyírawok'o danetuno

Shíní k'ana

- Datsə eenashotsí aaton gondona sheengə nemotsí daníruwots bogalísh aata.
- Gondə nemo kítsíru carəteriwotsí kítsosh k'aníya
- Sheengə nemo kítsíru carəteríwotsí kítsosh k'aníya

Danan beshiyosh bəgeyíru keewona t'iínts t'iíntsə

A. Matsə na'í gofə ama

- Matsə na'í gofə amo bíyorə woter k'oshorə bəbetsítə míd'otsə fa'ano.
Manotsu:
  - Gofə amore weshí ayo bəshiyeya
  - S'atsə ayo kud'ítuwe
  - Bəs'ayín kotera kac'onə wotalə beshefə shoodosh íkənon bəboshít (bekítsít)
  - Aríyosh edísíyo nugəshotsə gofo amo geyítuwemanu galotse wotefətse jeenə kootí ashotsí aatonə woto geyítuwe.

Bí.na'onə Maatsə ama (dek'a)

Matsots bonato bəborawo dek'íyo, wíd'íyo geyíratse. shunonə wotera dek' eyo shutsísh bəwoterawots bee woteratse. Bonatalona bogeerawo maac'eyor ayí kic'o gonkítuwe. shuwatse azetə shoodosh bowotítuwok'o daníya.

Daníruwots maatsotsə bonatalo maatso bo'amalə ege bowotí ? kíc'ítə ít'onə(shambon) k'írosh bofalítuwotse bəwoterawok'o wosho bəgeyítuwok'o daníyo geyituwe.

Ci. Nana'osh fuurə k'oot'íyona bo'atsə mítsəna/ k'at'a)

Nana'osh fuurə k'ot'íyo bək'alítə k'alo bí'alətsotse k'oot'íyo geyíratse. Nana'í anzərosə fuuro bəmangítuwotse c'oshona ac'əwa bədowet. Atso shashə kewonə k'ut'o (k'at'o) azetsə aro gondəshoný k'osho k'osh beshítə shoodosh weerí sheengə bəwotətsotse k'ala k'azo bəgeyítuwok'o aríyíotsən te'ude'e daníyo geyituwe.

K'alítə (sheengə) doyotsí

K'alítə (sheengə) doyots ashə mahaberawíyonata

- Ikonomí weerotsí eenəshon sheengoman beshítəkəno.

Aríyosh

- Amalə shengo
- Ayeya
- Mangeyo
- Jaleyo

A. Mooralí nemotsí

- - weeretsəka (fətawínetíya), sheengə k'uma, jaleya, nemona tero mangíya, shuna, k'ala geyitə keewə bowoto daníya.
- - Daníruwotsə itə etetsə keewotsí itətookon ak'owe itəs'ilə ? dano shíyeyon kup'íy.

Bí. Máamáá

Komowotsə mééyí nema

K'os'a : komo ashoke k'aníyeyíru buutso bogo mo'o bəwoto danetuno

- Komowotsoke bogo danetsə buutso mo'a. Nugəshots eenatse dek'ə muk'atsə ikats bomorə maatsəwotsə ikatsə tuk'əmaləde mééyí nemo detsəfəno.

Cí Bek'era nemotsí

K'os'a : Aawon bek'era aronə datsera ashə tookotse datseríru keewotsí bowoto danetuno.

- Ikikə ashənaaro bətookə nemí duubotsə, genewə kítsí duubotsə, bobeyo keewítuno .

Daníruwotsə bodantsə duubo wokin gararo shíno bokeewísh k'alona bo danawok'o bəwotal bogalə asho wokín shu'utsotsí aatonə boshíyeyísh k'alo geyítuwe.

Dí. Nemí wonawoneya

Ashəwotsə bebeyok'o nemo wonwoneyo, k'osh k'osheyo falítuwe. Hanə otoní ikə ashə naarí nemo k'oshí nemonton gonkeratse eta. Hanə weerona jamə nemo enetuwe. k'alítə nemo koton, míd'ítə nemo t'affiyon ikə galotse beyíru ashəwotsə bowoshíru gonkeyon iko nemo iko nateyon toharə beyo bofalítuwok'o keewo geyituwe.

E. Nemotsə taaleyā

Guuron mangíyeyíru balíwotsí(gaari aawotsi)

- Kərəsətíyaníwotsə balíwotsí(gaari aawotsi)
- Isəlamí balíwotsí(gaari aawotsi)
- Jamə ashə balíwotsí(gaari aawotsi)
- Guurots k'osh k'osh nemotsə bobeyona iko k'osh tep'ona toharə beyon nemo bənaatetuwo k'o daníya.
- Guuronə mangíyeyíru beherawí balíyo(gaari aawo)

Ashotse tohat mangítuno, kərəsətíyaní balíwotsí, isəlamonu tohə beyon mangeyon mangítuno. Isəlamí balíyo aaní kərəsətíyano mangítuwe. Isəlamona kərəsətíyaní balíyo aaní kərəsətíyano bəmangítuwok'o daníyo geyítuwe.

Danona daníyí malotsí

- shíyeya
- Aatona aaníya

Danə aayíyí k'ac'otsí

- k'osh k'osh duubotsí k'aat'ots dewarə boduubísh k'ala
- daníruwotsə botokon jaawo de'ewar garo kíshəde boduubísh k'ala

Tatsona k'oorona

- k'aatí fííno ííma
- Maa fííno ííma
- fado ííma

Terəwerí aaníwotsí

Jiish

1. Ara
2. Ara
3. Ara
4. Ara

Jiísh II

1. Bí
2. Dí
3. Cí

Guurotse daatseyiru yootsetsona andi gonkeyi moowotsi

K'os'otsí :Daníruwotsé danan bodan hakon:

- Boguurí k'eezí moowotsí danítuno
- Boguurí k'eezí bogə bogə fíínotsí danər fíínatsə jíitsítuno
- Boguurí bogə ashənaarə jamí moowotsí keewítuno

Shíní k'ana

- Daníruwotsí gareyon kayíde'e daniyosh k'ana
- Danosh sheengə dano daatsosh daní tookanton desho detsətsə mas'afotsí nababonə k'ana
- Shírats s'iílí danosh geyítə keewotsí fíínon k'ana

Dananə beshiyosh bəgeyiru keewona t'iíntsə t'iíntsə

A. Toho gonkeyíru moothsí

- Ashotsə moowotsí etefotsə ashotsə íkənaarí k'os'osh wokín jalosh wotítə bo'ed'itə beyoka (maa) eta.
- Hanotsə ashotsə maanə yotsətsona andətsoní etonə gítosh bəkayítuwok'o daniya.
- Yotsí moowotsí etefots hayimanotí moowotsí, toharə beyosh wokín toharə geyíru keewotsí s'eentsosh ashotsə bo'azítu mowotsí bowoto,

1. Yotsə moowotsí

- Hayímanotí moowotsí
- lik'ə moowotsí
- Sagadí (mísəgídí) moowotsí
- K'eesí daní moowotsí
- K'uraní daní moowotsí
- Idərítwotsí
- Senəbetewotsí

Bodagotse bogeyíru keewotsí fíínosh ashotsə bo'azíru nemí moowotsí

2. Andə gonkeyí moowotsí

- Daní moowotsí
- jeenə kootí moowotsí
- Weerə fííní moowotsí
- Astə s'ayínə fííní moowotsí

- Beeyí maa ffíni moowotsí bowoto
- Danətsə asho de'ewaarə shiyeyon bədanýituwok'o wosha

B. Dats k'eezí moowotsí

Dats k'eezí moowotsə haniye dashí k'eeze ango bodetso keewa manotsu :

- Guurí ízímaa
- Zoní k'eezí ízímaa
- Woradə k'eezí ízímaano

Sheyeyon, aatona aaníyon bodanýituwok'o k'alo geyítuwe. Hanotsə k'eezí kayanotsə ashotsən faac'etsə ffínə fínítuwots detsəfəno. Izímoo bogək'eezíruwona gítlə k'eezíruwona bəjíshet.

1. zoní k'eezona woredə k'eezí k'op'í maa

- Lík'emberíya
- gítəlí lík'emberíya

K'eezi moowotsə taalýí moowotsí bədetsona taalýí (ftehí) moowotsə (tek'amítwots) faradí moowotsə polísə moowotsí típi moowotsə bowoto ikíkon shiyeyon, ibo de'e waara daníruwotsə dano bodaatsísh k'alo geyítuwe.

Cí. Ashə jamí ikonomí moowotsí (tek'amítwotsə)

- Ashə jamí ikonomí enosh geyitə moowots (tek'amítwotsí) bowoto keewa.

Manotsu:

- bakío
- Gízə k'uzona gushí ffínosh íkən ffíní maberíya
- Gízona ikonomí eenəshí beero bowoto sheyeyon, aatona aaníyonə, bodanísh k'alo geyítuwe.

Danona daníyí malotsí

- Guurí karətə ffína
- Nemo kítsítə ashangulítí ffína
- Nemí moowotsə ara
- K'ərəsítwotsə ara
- Sələt'aníye k'awətsotsí s'iilíya
- Nemona terí beyokəwotsí s'filíya
- K'osh k'osh moowotsí (tek'omítwotsí) s'íila

Tatson k'oorona

- Moona k'aat'í ffínotsí íímona
- Aap'ona guut'í aatəwotsí aatona
- Gareyí ffínotsí ffíníyona

Danə aayíyí k'aíotsí

- Guurona Itop'íyí kartona
- Galə k'eezí mewak'əríyo kítsíru carəteríya

4.4 Ashə enə eenəwotsí (ffínən danətsə ashotsí)

Imetsə k'aat'í woro 20

K'os'otsí daníruwotsə danan bodane hakon:

- Bok'aat'otse duubonə, guut'onə, sayínísýona tekənologíyon, əsportíyon, tíratíron polotíkon, kíshí fíínon danatsə ashotsí keewítuno. Bofino t'íwitsítuno
- Duubí, k'op'í, sayínísýona tekənologíyí, sportíyí, tratírí, polotíkí, azí bítso danítuno.

Shíní k'ana

- Guut'onə, duubonə, sportíyon, tíratíron, sayínísýon, tekənologíyon, polotíkon, kíshífíínon, azonə fíínatse daneke wotetsə guurítsə ashotsə fotografíyo shíno kakuwon k'aníya.
- Daníruwatsí gareyon kayíre danosh k'aníya
- Danosh bodetə dano daatsosh guurotsí danetsə ashotsə fíínona taaríkiyo aaton danər k'ana

Danan beshiyosh bägeyiru keewona t'iintsə t'iíntsə

Danane bogə wosho ashə na'o bəbebeyotse ankatə azífíínotsí fíínonə, ankatə kawetso bék'op'íyo manotsu ashə na'í nemosh, maberawíyona(tohobeyo) ikonomí eenosh ayí k'alo bodetsa.

Fííneman danzotsu k'osh k'osh ashotsə wokín mabere sebiyo woto bofalítuwo k'ona ashə na'anotsə bebeyotse bodetsəts k'awətsots ashə enə eenotsí erə bos'eegeyíshe. Dabon k'osh k'osh fííni naaronə ayík'awətso k'op'ítsə ashotsəna bofííno dananə bogə woshoníye.

Bəwotətsotse danan bodaniyor shíno ashə na'o bebeyotse azí fiínotsí fíínonə ankatə k'awətsotsí bék'op'ítsok'o k'awətsanotsu, ashə na'í nemosh, mahabe rawiyosh(toho bewosh), ikonomiyosh, polotíkí eenosh ankatə k'alo bodetso, k'awətsanotsə doonzotsu ike asho wokín maberesebíyo woto bəfalítuwok'o bədaníye hakon ashə na'í bebeyanə bəkakutsə k'awətsanə ashə enə eenotsí etonə s'eegefok'o keewa.

- Hanatse de'e ikíkə fííni naari bítsona bədetset hasabíyo(keewo) daníye hakon, fííni naaranotsən datsəwatse danetsə ashotsəna bodanetsə fíínonə keewon bofííni naaron danítə asho bokeewísh aatona kup'íyon dananə bogə wosho daníyo faletuve.

Danona daníyí malotsí

- kíitsa
- shíyeya
- Aatona aaníya
- Gareyí fíína
- Fotografiya, ara, posəteríya

Danə aayíyí k'ac'otsí

K'aat'otse kíshí k'op'onə, sayínəsýon, tekənologíyon, tiratiron, kíshí fíínon, əsportíyon, polotíkon, duubonatə azonə danetsə ashəwots fotogərafíyona ara.

Tatson k'oorona

- K'aat'ona maa fííne íímona
- Gareyí fííno íímona
- Guurotsə k'osh k'osh fííni naerotse daneke wotetsə ashotsí k'osh k'osh malotsí de'er daatson bokeewísh k'ala.

Terəwerí aaníwotsí

Jiíshə I ara wokín koota eton aaníya

1. Ara	4. Koota
2. Koota	5. Koota
3. Ara	

Jiish II jagíya

1. Jí	6. Dí
2. A	7. I
3. Fí	8. Eí
4. Bí	9. Gí
5. Hí	10. Cí

UNIT 4 - English Practice Page

I. Haniye dashi saat'intsi aap'otsna baash beyokotsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.

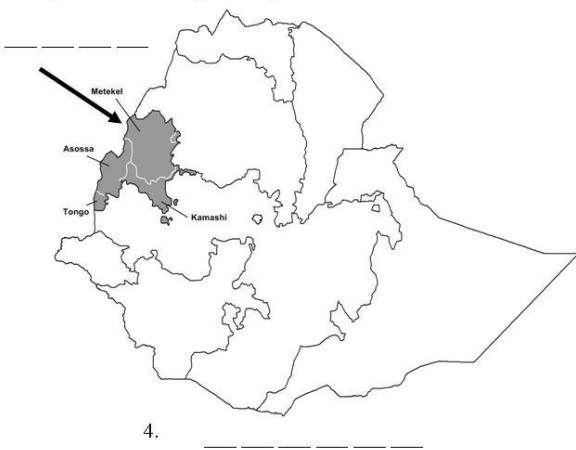

1. h _____
_____ r _____

2. l _____

3.

4. _____

health centre

literature

nation

zone

II. Dano bøgeyit Ingilizi aap'otsi.

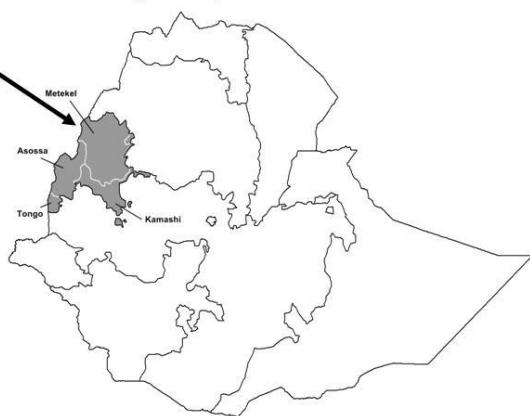
1. Inglizi aap'otsi geyore nugusi malo keewiruwotsena ere ite dabatarats guud'ere.

legislative executive judiciary

III. Haniye dashi borøni aap'eeotsi ingalizonto jagiwere. shintse ikono itesh fiinere.

<u>F</u>	1. key (of map)	A. aze kic'a
<u> </u>	2. administration	B. taalo s'ilä
<u> </u>	3. nationality	C. salaf'ana
<u> </u>	4. authority	D. gondæ terotsi
<u> </u>	5. law	E. aze gondæ keewa
<u> </u>	6. civilization	F. shayiri nemotsi
<u> </u>	7. hazard	G. polotiki k'eeza
<u> </u>	8. natural disaster	H. k'eeza
<u> </u>	9. harmful traditional practice	I. higiyä
<u> </u>	10. equality	J. karëti Biitsa
<u> </u>	11. spiritual	K. ashæ naaræwotsi

UNIT 4 - English Practice Page

I. Haniye dashi saat'intsiaap'otsna baash beyoktsi ari inglizi aap'otsn s'eentsuwere.1. health centre2. literature3. zone4. nation

health centre

literature

nation

zone

II. Dano bägeyit Ingilizi aap'otsi.**1. Inglizi aap'otsi geyore nugusi malo keewiruwotsena ere ite dabatarats guud'ere.**

fgalegislativewnuexectivekdjidiciulm

J 1. key (of map)

A. aze kic'a

Hi 2. administration

B. taalo s'ilä

Ki 3. nationality

C. salat'ana

Gi 4. authority

D. gondë terotsi

I 5. law

E. aze gondë keewa

Ci 6. civilization

F. shayiri nemotsi

A 7. hazard

G. polotiki k'eeza

E 8. natural disaster

H. k'eeza

Di 9. harmful traditional practice

I. higiyä

Bi 10. equality

J. karëti biitsa

Fi 11. spiritual

K. ashë naarëwotsi